



GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Priprave na peti kongres ZZB NOV Jugoslavije

V Beogradu je prejšnji teden priredil generalni sekretar ZZB NOV Jugoslavije Ivan Božičević tiskovno konferenco, na kateri je med drugim povedal tudi tole:

Peti kongres Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne bo 28. septembra v Sarajevu. Razen delegatov bo na njem sodelovalo še 142 članov zveznega odbora in 12 članov nadzornega odbora.

Referat o prihodnjih nalogah organizacije bo imel predsednik zveznega odbora ZZB NOV Aleksander Ranković. Na kongresu bodo sprejeli tudi spre-

membe in dopolnitve statuta. Predvideno je, da bo kongres trajal tri dni: dva dni se bo delo odvijalo v plenumu, en dan pa v petih komisijah. Delegati na kongresu bodo zastopali 1.629.496 članov Zveze združenj borcev. Ta ima 1507 združenj s 16.271 krajevnimi organizacijami, ki se že dalj časa več ali manj pripravljajo na delovni dogovor v Sarajevu.

Kongres bo v jubilejnim letu zmage nad fašizmom in obenem v času povečane zaskrbljenosti in prizadevanj na prednih sil na svetu, da bi ohranili že resno ogrožen mir in preprečili nove vojne katastrofe. Zato bodo na kongresu na poseben način obeležili 20-letnico zmage nad fašističnimi silami, posvetili pa bodo tudi ustrezno pozornost problemom ohranitve miru na svetu.

Petemu kongresu bodo prisostvovali tudi predstavniki organizacij borcev iz mnogih evropskih, azijskih, afriških in ameriških držav, kakor tudi odposlanci Svetovne federacije bivših borcev, Mednarodne federacije udeležencev odporiških gibanj in mednarodnih taboriščnih komitejev.

Glavne teme kongresa bodo socialno-politična vprašanja, socialno-ekonomski problemi udeležencev NOV, negovanje revolucionarnih tradicij narodnoosvobodilne vojne, strokovna vzgoja rezervnih oficirjev in podoficirjev in sodelovanje z nacionalnimi združenji in mednarodnimi organizacijami borcev.

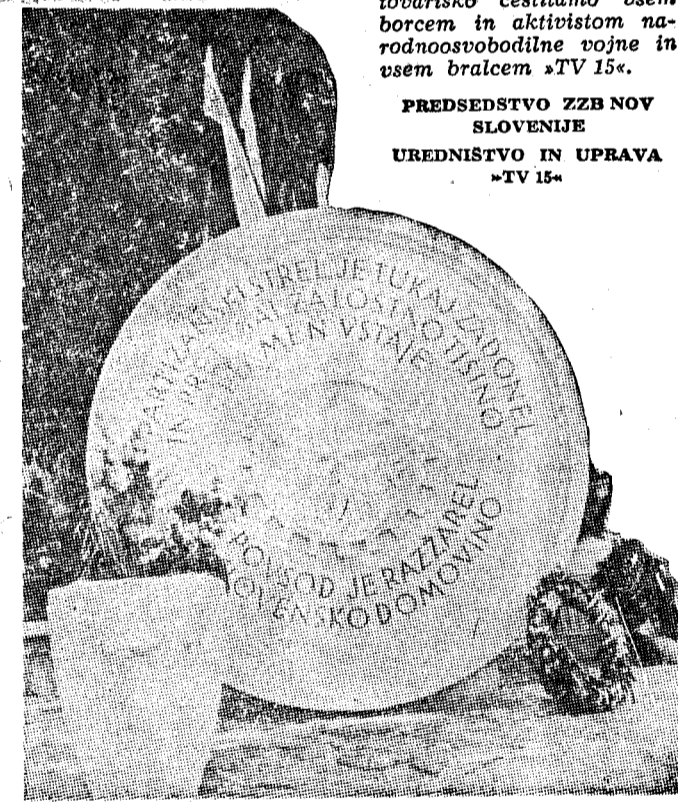
Mesec julij pred štirindvajsetimi leti pomeni za vse jugoslovanske narode veliko zgodovinsko prelomnico. To je bil mesec oborožene vstaje proti okupatorju.

22. julija 1941 je pod Smarno goro odjeknil usodni strel, ki je naznanil slovenskemu narodu velike odločitve, dan vstajenja.

Vstali smo iz stoletnega suženjstva in ni je sile, ki nam bi zabranila pot v novo, svetlejšo prihodnost.

Za praznik vstaje prav tvariško čestitamo vsem borcem in aktivistom narodnoosvobodilne vojne in vsem bralcem »TV 15«.

PREDSEDSTVO ZZB NOV
SLOVENIJE
UREDNIŠTVO IN UPRAVA
»TV 15«



Prenos invalidskega varstva

Prejšnji teden je bila seja komisije za vojaške vojne invalide pri predsedstvu ZZB NOV Slovenije. Prisotni člani so razpravljali o informacijah, ki zadevajo predloge za prenos invalidskega varstva na republike in o urejanju popustov v potniškem prometu. O teh zadevah je pred kratkim razpravljala že tudi komisija pri zveznem odboru ZZB NOV Jugoslavije. Iz razprave pa posnemamo:

Prihodnje leto naj bi invalidsko varstvo prenesli na republike. Z zakonom o vojaških vojnih invalidih bodo zagotovljene enotne invalidnine in enoten ortopedski dodatek, medtem ko bi republike lahko prilagajale invalidski in poseben invalidski dodatek svojim gospodarskim sposobnostim, kar je že predvideno v 30. členu zakona o vojaških vojnih invalidih.

V tej zvezi so ugotavljali tudi to, da so že zagotovljena sredstva za prilagoditev invalidnim povišanim življenjskim stroškom ob naši gospodarski reformi.

Ker je zvezni sekretariat za delo razpravljal o popustih v potniškem prometu in predlagal tudi več načinov rešitve tega vprašanja, kar se nanaša tudi

na vozne olajšave vojaških vojnih invalidov in da bi invalidi ne bili s tem prizadeti, je komisija predlagala alternativo: denarno nadomestilo za ukinjene olajšave ali pavšalno plačilo podjetjem. Najbolje bi bilo uvesti denarno nadomestilo, kajti zaupati je treba invalidom, da bodo po pameti ravnali s tem denarjem in ga bodo uporabili v prvi vrsti za potovanja, če jim bodo ta potrebna.

Na seji je bilo govora tudi o olajšavah vojaških vojnih invalidov v lokalnem mestnem prometu. O tej zadevi bo v Ljubljani v septembru razpravljala Mestni svet. Predloge bodo pred dokončnim sprejetjem dali v javno razpravo.

V kratkem bo sklican sestanek predsednikov združenj vo-

jaških vojnih invalidov, ki bodo tudi razpravljali o vseh navedenih zadevah. V. M.

OBČANOVA BELEŽNICA

O gospodarski reformi razpravljamo v zadnjem času res zelo veliko in se tudi vsestransko pripravljamo na njeno izvedbo. Pri tem opozarjamo na razne pomanjkljivosti in napake, ki bi jih bilo treba odpraviti. Zato bo prav pokazati tudi na to, koliko nas stane administracija.

Po neuradnih cenitvah gre letno za ljudi, zaposlene v administraciji, tako v gospodarstvu kakor tudi zunaj njega, okrog tisoč milijard dinarjev letno. To pa predstavlja skoraj četrtino celotnega našega narodnega dohodka. Ob tej ugotovitvi se nam vsiljuje vprašanje:

Pokušajmo dobiti odgovor! Po statističnih podatkih je v našem gospodarstvu zaposlenih blizu tri milijone ljudi.

V javnih in drugih službah zunaj gospodarskih organizacij, torej v administraciji, je bilo lani zaposlenih okrog 650.000 ljudi. Samo v organih oblasti in državne uprave, v bankah in sorodnih ustanovah, v zbornicah in družbenih organizacijah je zaposleno 188.000 ljudi.

Ce bi k tem številkam mogli pristeti še število tistih, ki so zaposleni v administraciji gospodarskih organizacij, toda teh številka žal nimamo, bi sele dobili pravo — za naše razmere vsekakor značilno sliko, koliko sredstev gre pri nas za administracijo. Se posebej pa velja podčrtati ugotovitev službe družbenega knjigovodstva, da so lani znašali izdatki za splošno potrošnjo, to je za institucije, ki zaposlujejo pri nas okroglo šestino vse delovne sile, skupno 228,6 milijarde dinarjev. To pomeni, da se v ta namen porabi vsak drugi dinar iz dohodka. V to vsoto so

namreč zajeti osebni dohodki raznih ustanov, šol, izdatki za stanovanjsko gradnjo, upravne zgradbe in drugi stroški, ki so izredno visoki. Ogledimo si še nekaj pomembnih števil:

Od 1952 do 1964 se je aparat državnih ustanov, bank, družbenih služb in podobnih ustanov povečal od 119 tisoč na 181 tisoč ljudi. Statistične ugotovitve sicer povedo, da se je v letu 1963 njihovo število znižalo za 5000, a lani se je zopet zvišalo za 2000 oseb.

Ob pregledovanju podatkov službe družbenega knjigovodstva zveemo, da je stala državna in druga administracija v letu 1962 skupno 243 milijard dinarjev, v letu 1963 se je ta vsota zvišala na 317 milijard in v letu 1964 dosegla 360 milijard dinarjev.

To pomeni, da velja vsak administrativni uslužbenec letno poldrug milijon dinarjev.

V letih 1963 in 1964 so se skupni osebni dohodki zvišali za približno 55 odstotkov.

Po podatkih službe družbenega knjigovodstva so lani veljali: organi uprave 193,5 milijarde dinarjev;

uslužbeni bank in sorodnih ustanov 62 milijard dinarjev;

družbenih organizacij 58 milijard dinarjev;

zbornice, združenj in podobno 11,4 milijarde dinarjev;

ustanov socialnega zavarovanja 20,8 milijarde dinarjev.

To so neverjetno visoki stroški in s tem tudi izredno drage storitve. Spriču teh ugotovitev se vsakdo sprašuje: kje so viri vsega tega?

Preveč zaposlenih? Nestrokovnost? Neažurnost? Nedostopnost za javnanje nove sodobne tehnike in verjetno še marsikaj?

Toda ne glede na vzroke lahko ugotovimo:

Tu so neverjetno velike notranje rezerve, ki jih bo treba v prvi vrsti upoštevati ob izvajanju gospodarske reforme.

V. M.



»Slovensko ljudstvo se lahko s ponosom spominja tega velikega dne, ko je našlo v sebi dovolj moralne in fizične sile, da je zgrabilo za orožje zoper nemške in italijanske tolpe, ki so ga mečloveško pobijale, odganjale v koncentracijska taborišča in odseljevale z njegovega ognjišča, ki je bilo stoletja njegovo in si ga je uspelo ohraniti v stoletnih viharjih...«

CESTITKA TOVARISA TITA SLOVENSKEMU LJUDSTVU OB PROSLAVI 22. JULJA

S seje predsedstva ZZB NOV Slovenije

Na seji predsedstva ZZB NOV Slovenije, ki je bila prejšnji teden in jo je vodil Franc Leskošek, so razpravljali o delu in tekočih nalogah komisije za rezervne oficirje in podoficirje.

Obširno poročilo, ki so ga člani predsedstva prejeli že skupno z vabilom, je nudilo dovolj gradiva za razpravo. K temu pa je še Danijel Lepin v svoji uvodni besedi o tej problematiki naglasil uspešno presusmeritev strokovnega usposabljanja rezervnega starešinskega kadra in pomembno vlogo »Vojaškega informatorja« ter uspehe testiranja. Dotaknil se je tudi vprašanj predvojaške vzgoje mladine in prenašanja tradicij NOB.

V izredno živahni razpravi,

ki je sledila uvodnim pojasnilom, so posamezni člani predsedstva govorili o disciplini in udeležbi rezervnih oficirjev in podoficirjev pri strokovnem izpopolnjevanju, kakor tudi o njegovih oblikah in načinu izvajanja.

Precej so govorili o prenašanju tradicij NOB in koordinaciji dela med komisijo za rezervne oficirje in podoficirje in komisijo za razvijanje tradicij NOB, da ne bi prišlo do dvojnosti na tem področju dela. Podrobneje so se pogovorili tudi o povezanosti ZROP z mladinskimi organizacijami glede predvojaške vzgoje in negovanja tradicij NOB.

Potrebno bi bilo, tako so naglasili, da bi do proslave 25-letnice ustanovitve slovenskih partizanskih brigad bile sestavljene o teh monografije in kronike.

Glede tega, kako doseči še

boljše uspehe izpopolnjevanja rezervnega starešinskega kadra, so člani predsedstva naglašali različna mišljenja, vendar v tem, da je treba pri tem delu doseči boljše uspehe, so bila vsa mišljenja enotna.

Po koncu razprave je predsedstvo odobrilo poročilo, priznalo uspehe in naročilo komisiji, naj nadaljuje svoje delo po sprejetem programu, predsedstvo pa bo podprlo vsa njegova prizadevanja pri izvajanju tega programa.

Na predlog sekretarja Staneta Bizjaka je nato predsedstvo razpravljalo o pravilniku za podeljevanje nagrad vstaje slovenskega naroda. Po predlogu in izvedbi nekaterih korektur je predsedstvo sprejelo pravilnik in sklenilo razpisati nagrade. V tej zvezi je bil sprejet tudi sklep, da se pri letošnjem podeljevanju Kajuhovih nagrad ne upošteva drugi del razpisa, marveč se ta vnese v novi razpis nagrad vstaje slovenskega naroda.

Predsedstvo je sklenilo predlagati tudi prilagoditev priznavalnin novi gospodarski reformi.

Besede in dejanja

● To naj bo zgled

Na zadnji seji delavskega sveta gostinskega podjetja »Brskovo« v Bjelem Polju so zaradi nedopustnega ravnanja z denarjem in zaradi drugih negativnih pojavov, ki so že dalj časa vladali v tem podjetju, izmenjali vse vodstvo, od direktorja do šefa računovodstva, tajnika podjetja in drugih. S tem sklepom delavskega sveta je bilo v tem kolektivu prizadetih osem oseb.

Politika — 7. VII. 1965

● Dvojna »zaposlitev«

Trenutno se največ beograjskih kolektivov ukvarja s problemom presežka delovne sile. Skoraj povsod že tudi konkretno predlagajo, naj bi odpustili ljudi, »brez katerih bi najlaže šlo«. Toda obenem proučujejo tudi možnosti za uvajanje novih izmen, zastružujejo delovno disciplino. Takšni ukrepi so bili potrebni na primer v »Trudbeniku«, kjer vsak dan 300 ljudi manjka na delovnem mestu. Zelo veliko nadalje so vodstvo od struktur delovne sile. V »Jugostroj« so ugotovili, da imajo precej delavcev, ki so z eno nogo v industriji, z drugo pa v kmetijstvu. Zelo zanimiv je podatek, da »preganjajo« te dni predstavniki nekakega beograjskega industrijskega velikan po nivalah delavcev, ki so prijavljeni kot bolniki, pa delajo na poljih.

Komunist — 2. VII. 1965

● Rekord med rekordi

V novem delu Niša so 23. junija ob 8. uri povaljali na Blejski cesti zadnji meter asfalta. Torej, cesta je bila speljana. Pol ure pozneje, točno ob pol devetih, so prispeeli drugi delavci in začeli razkopavati komaj ohlajeno cesto. Šče: najjujnejše je bilo treba položiti cevi za kanalizacijo. Kdo bi se čudil opravlju samemu, če se ne bi posrečilo v znamenju velikega rekorda.

Delo — 29. VI. 1965

● Tega ne bi prenesla niti Amerika

Zaradi nezadostno izkoriščenih kapacitet, posebno v predelovalni industriji Bosne in Hercegovine dela 50—70 odstotkov delavcev v prvi izmeni, neracionalno izkoriščajo material in energijo, velik del časa pa pada na izostanke. Tako je iz raznih vzrokov odsotnih od dela približno 43.000 delavcev ali vsak tisolet. — Z manjšo rekonstrukcijo bi v tužlanski solarni dosegli isto proizvodnjo z 20% manjšim številom delavcev. Istočasno so pri komunalnem zavodu zabeležili milijon 60.000 izostankov.

Borba — 7. VII. 1965

● Velja naj za vse: od velikega do malega občana

Vsekakor je jasno, da ne moremo računati, da bo reforma komu kaj podarila ali da reforma lahko sama kaj stori. Vse je odvisno od tega, kako bomo proizvajali, kako se bomo na vseh ravneh, na vseh področjih z vso odgovornostjo lotili dela.

Boris Kraigher — Delo — 11. VII. 1965

● Nepismeni na učiteljsku

Poznam učiteljske, na katerem je že več let zaposlenih pet nepismenih oseb, toda niti profesorjem niti bodočim učiteljem ni prišlo na misel, da je njihova moralna dolžnost omogočiti tem ljudem, da pridejo do osnovnega znanja.

Borba — 10. VII. 1965

● Direktor med »ročicami«

Lahko rečemo, da se je v ljubljanskih »cvetličarnah« plaz sprožil zaradi dveh tisočakov. Plaz se še ni ustavil, vendar so finančni inšpektorji že doslej »naračunalni« za 9.497.000 dinarjev poverbev, od česar je nekdanja računovodkinja Bibijana Čož že priznala, da si je prisvojila 7,1 milijona dinarjev. Toda to je le ena plat razmer v tem ljubljanskem cvetličarskem podjetju, ki ima vrsto prodajalnih in ljubljani. Druga bolj žalostna plat je, da je šele ta finančni pregled pripomogel, da so razkrili zelo čudno poslovanje direktorja Ivana Simčiča in odnose do uslužbenk. Lahko bi rekli, da je vladal s trdo pestjo kot kak turški pašer v svojem harem. Tista, na katero je vrzel oko in mu ni popustila, je morala kmalu iz podjetja.

Delo — 10. VII. 1965

● Požrtvovalni birokrati

Kdo naj v delovnih organizacijah spremlja gospodarsko zakonodajo, ko so v analizi gospodarskih sporov okrožnega gospodarskega sodišča navedli, da so se po anketi neke strokovne organizacije v Zagrebu, zvezni predstavniki in upravni organi in razne zvezne ustanove lani sprejeli dnevno 2,5 do sto normativnih predpisov? (Samozbornik predpisov o investicijski gradnji ima 929 strani drobnega tiskaja.)

Politika — 12. VII. 1965

Od jeseni do preteklih dni so katastrofalne poplave v Jugoslaviji povzročile ogromno škodo — le-ta znaša okrog 400 milijard dinarjev, naše gospodarstvo pa bo vse to še dolgo časa čutilo.

Upravni odbor turistične zveze Jugoslavije je predlagal, naj bi preučili možnost za ustanovitev turistične inšpekcije, ki naj bi med drugim pospešila napredek gostinskih in drugih storitev v tej gospodarski panogi.

Po zadnjih vesteh iz Washingtona nameravajo ZDA povečati število svojih sil v Južnem Vietnamu do konca poletja na 100.000 vojakov. Vsak mesec naj bi prišlo v Juž. Vietnam po 14 do 15.000 Američanov.

Centralni odbor izraelske stranke Mapai je izključil iz stranke njenega bivšega voditelja in premiera Davida Ben Guriona

Dogodki tedna

z njegovimi privrženci — le-ti so sestavili svoj seznam kandidatov za novembrske parlamentarne volitve.

Indonezijska vlada ne bo več pošiljala študentov in predavateljev na šolanje in izpopolnjevanje v ZDA — obrazložitev: vzrok je ameriška agresija v Vietnamu in vojaški avanturizem v jugovzhodni Aziji.

V Londonu so potrdili novice, da odposlanec angleškega premiera Wilsona, minister Davies, ki je odpotoval v Hanoi, ni opravičeval svoje misije, da bi vlada DR Vietnam sprejela mirovno komisijo Commonwealtha. Davies se je v Hanoi sicer pogovarjal s partijskimi in vladnimi funkcionarji, ni pa se sestel s predsednikom DR Vietnamu Ho Si Minhom in premierom Van Dongom.

Položaj na sodanskem jugu se je spet poslabšal po incidentu v preteklih dneh, ko je bilo ubitih več deset ljudi — ekstremistični elementi treh južnih sodanskih pokrajin: Ekvatorije, Bahr el Gazala in Goninila namreč zahtevajo, da se te pokrajine odcepijo in postanejo neodvisne.

Sirijska podpira zamisel o sklicanju konference CONEFO, tako imenovanih »novih sil« — tu naj bi dosegli združitev vseh naprednih antilmperialističnih sil in zagotovili varnost razvijajočih se narodov.

Poljsko javno tožilstvo je uvedlo preiskavo proti trem poljskim književnikom, ki so pod raznimi psevdonimi objavljali klevetniške članke o Poljski v emigrantskih listih v Franciji in Angliji.

Indonezijski predsednik Sukarno je znova pozval ljudstvo in vse politične stranke, množično organizacije in oborožene sile, naj okrepijo nacionalno budnost in pripravljenost za boj — v notranji indonezijski politiki je namreč znova prišlo do napetosti, kako reševati probleme vasi, kako razlagati politično koalicijo in enotnost v državi.

S sproščanjem gospodarskih odnosov hotečimo doseči večje ustvarjalno prizadevanje proizvajalcev in hitrejši razvoj samoupravnih odnosov — to so bile poglavitne misli, ki jih je izrekel Janko Smole, predsednik izvršnega sveta SR Slovenije na seji republiškega in gospodarskega zbora skupščine SR Slovenije, ko so razpravljali o nadaljnjem gospodarskem razvoju oziroma o neposrednih gospodarsko-političnih problemih v zvezi z novimi ukrepi za izpopolnitev gospodarskega sistema in stabilizacijo gospodarstva.

Na uradno predsednika SFRJ Tita bo od 28. do 31. julija letos uradno obiskal našo državo predsednik vlade republike Indije Lal Bahadur Shastri.

Ameriška vlada namerava opustiti zamisel o ustanovitvi stalnih medameriških oboroženih sil — pet latinskoameriških držav: Mehika, Čile, Urugvaj, Argentina in Peru nasprotuje tej zamisli oziroma izražajo bojazan, ker se boje posledice enostranske ameriške vojaške intervencije v Dominikanski republik.

Predsednik začasne ustavne vlade v Santo Domingu polkovnik Caamano je izjavil, da so dosegli sporazum s posredovalci Organizacije ameriških držav in predstavnik civilno-vojaške junte generala Imberta, da ustanove začasno vlado. Za kandidata za predsednika so predlagali 44-letnega Garcio Godoya, bivšega zunanjega ministra v vladi strmoglavljenega predsednika Bosch.

Po 20-mesečnih pogajanjih sta Francija in Alžirija dosegli dokončni sporazum o skupnem izkoriščanju saharške nafte in plina — med drugim bodo ustanovili francosko-alžirsko združenje za izkoriščanje saharске nafte in plina. Sporazum odpira vrata tudi hitrejši industrializaciji Alžirije, ki bo precejšen del dohodka od nafte investirala v razvoj domače industrije.

Za srčno kapjo je na uradnem obisku v Londonu umrl 65-letni ameriški veleposlanik v Organizaciji združenih narodov Adlai Stevenson, ki je dvakrat kandidiral za predsednika ZDA kot predstavnik demokratske stranke.

Industrijska proizvodnja Slovenije se je v juniju po sedaj objavljenih podatkih zadovoljivo razvijala — v prvem polletju letos pa je slovenska industrija povečala svojo proizvodnjo za 7 odstotkov v primerjavi z lanskim letom v istem obdobju.

Predsednik ZDA Johnson je napovedal, da bodo vpoklicani rezervisti v vojsko in da bodo ZDA vložile znatna sredstva v vietnamsko vojno — ameriški vodilni časopisi ob tem ugotavljajo, da se vojna v Vietnamu čedalje bolj spreminja v »ameriško vojno«. Ob teh novicah oziroma Johnsonovih napovedih so v Moskvi zapisali, da je ta Johnsonova izjava potrditev ameriške trmoglavosti in pripravljenosti iti v vietnamski vojni še na širše tveganje, kar vse nalaga nova bremena vietnamski mori.

Saigonski režim je proglasil splošno mobilizacijo vseh za vojaško službo sposobnih moških in žensk — v rezervno armado bodo vpoklicani vsi moški od 18. do 48. leta in vse ženske med 20. in 24. letom.

Socialni odbor ekonomskega-socialnega sveta OZN je na zasедanju v Ženevi sprejel resolucijo o kaznovanju vojnih zločinov in ljudi, ki so krivi zločinov zoper človeštvo — pozvali so vse države, naj takoj ukrenejo vse potrebno, da bi take ljudi izsledili, zaprli in kaznovali.

Na zasédanju zveznega in gospodarskega zbora zvezne skupščine dne 23. julija bodo sprejeli več zakonov in odlokov, katerih uveljavljanje bo pomenilo začetek praktičnega uresničevanja napovedane gospodarske reforme.

Na podlagi zakona o varčevanju v ZAR bodo uslužbenci in delavci državne uprave, javnih služb in javnega gospodarskega sektorja, tiska in določenih kategorij zasebnih podjetij plačevali v splošni varčevalni sklad polovico zaslužka enega delovnega dne. S tem denarjem bodo zagotovili notranje rezerve za financiranje novega plana v gospodarskem razvoju.

DOPISNIKI NAM POROČAJO • DOPISNIKI NAM POROČAJO

BLEJSKI LIP za obletnico osvoboditve

Letošnjim praznovanjem jubilejne 20. obletnice osvoboditve so številna podjetja v radovljiški občini dala posebno svečana obeležja tudi z internimi proslavami. Med temi je treba omeniti zlasti eno od največjih gospodarskih organizacij LIP Bled, ki ima svoje obrate v Bohinju, Mojstrani, Gorjah, Lencovem in Podnanju. Vodstvo podjetja, kakor tudi organi delavskega upravljanja so

tudi doslej pokazali veliko razumevanja za vprašanja borcev in ostalih aktivnih udeležencev NOB, ki jih je blizu 200. Precej pa jih je bilo v služni pokoj. Sklenili so tudi, da bodo v kratkem ustanovili posebno komisijo za zadeve borcev, ki bo v tesnem sodelovanju z upravnimi in samoupravnimi organi podjetja vsestransko pomagala reševati vsa preostala vprašanja, zlasti kar zadeva socialno in materialno plač nekdanjih borcev in udeležencev NOB.

Srečanje borcev Dolenjskega odreda

Na predvečer dneva borca so se na Polščevem srečali borci Dolenjskega odreda. Ob tabornem ognju in partizanski večerji so obujali spomine iz vojnih let ter pozno v noč peli partizanske pesmi.

Svečanost pri Treh žebjih na Pohorju

4. julija so delovni kolektivi tovarne dušika iz Ruš, Impola iz Slovenske Bistrice in tovarne glinice in aluminija iz Kidričevega pripravili proslavo pri Treh žebjih na Pohorju, na poslednjem bojišču 1. pohorskega bataljona. Na svečanosti so govorili predstavniki kolektivov in položili vence ob spomenik. Po komemoraciji so udeleženci obiskali pomembneške zgodovinske kraje na Pohorju. Vsi trile delovni kolektivi so sklenili, da bodo odslaj skupaj pripravljali proslave dneva borca.

Srečanje bivših vojnih ujetnikov v Domžalah

V nedeljo, dne 11. julija t.l. je bilo v Domžalah v domu družbenih organizacij prvo srečanje bivših vojnih ujetnikov s področja domačjske občine. Na srečanju se je zbralo 51 bivših vojnih ujetnikov iz različnih nekdanjih ujetniških taborišč. Zborovanje je v imenu Združenja borcev NOV domačjske občine pozdravil tovariš Peter Jeras, predsednik in tajnik sekcije bivših vojnih ujetnikov, tovariša Ivan Semen in Bernard Miklavc pa sta podala izjavno poročilo o dosedanjem delu sekcije. Bivši vojni ujetniki so z zadovoljstvom sprejeli na znanje, da imajo sedaj v okviru Združenja borcev NOV tudi oni svojo sekcijo.

Polizvedba

Preživeli borci Levstikove brigade prosim, da bi mi bili za prico zaradi priznanja invalidnine in posebne dobe od 1944. leta. Bil sem ranjen v nogu v borbi na Konjiški gori pri Slovenskih Konjicah dne 10. XII. 1944. Prosim, pišite mi in mi pošljite svoj naslov na ime: Peter Lapajne, Koprivna 4, p. Crna na Koroskem

svečanosti so podelili spominska darila 115 članom ZB, in sicer 30 knjig Churchillovih spominov iz II. svetovne vojne in 85 izvodov »Ukane Toneta Svetine«. Tovariško srečanje se je nadaljevalo ob partizanskih pesmih in obujanju partizanskih spominov.

Preizkus znanja članov ZROP

Pred nedavnim so preizkusili znanje vojnih veščin člani krajevnih organizacij ZROP občine Maribor-Center. Na progi, ki je vodila po zadnjih slovenskogoriških obronkih, je bila med 22 ekipami najboljša

ekipa KO ZROP Ivan Cankar; prejela je prehodni pokal, nagrado za prvoplasirano ekipo in vse tri nagrade za posameznike. Na drugo mesto se je uvrstila ekipa Zg. Kungote, na tretje pa ekipa Metja.



Na oni izmed kontrolnih točk, kjer je bilo treba rešiti taktično nalogo

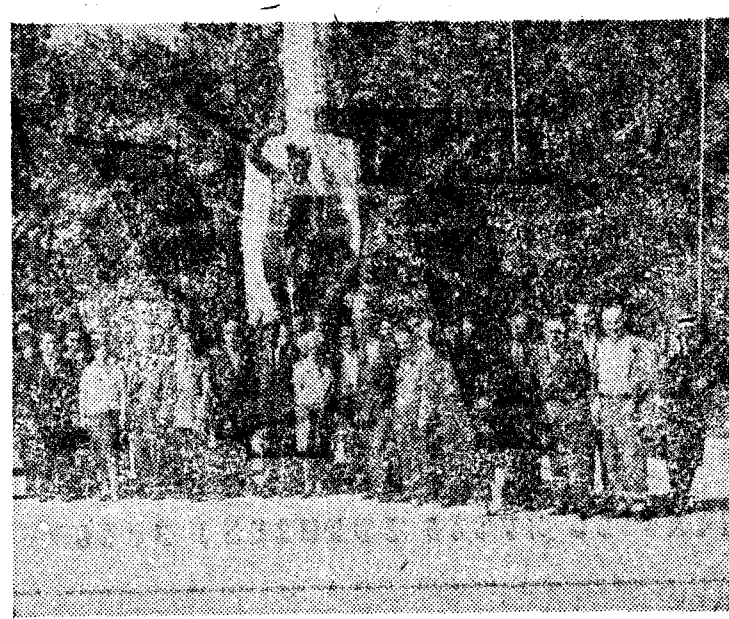
mo odložili puške in prišli za delo, da obnovimo našo porušeno domovino.

V tej dvajsetletni dobi od osvoboditve do sedaj smo doživeli veselo in marsikaj tudi bridke trenutke. Naša organizacija nam je velikokrat nudila dobre nasvete, tako da smo zadeve, ki so nas težile, v redu izpeljali. Tukajšnji borci smo imeli sestanke in občne zborni, na katerih smo se pomenili o aktualnih

Leto spominov in leto obračuna

vprašanjih in jih, z lastnimi močmi in znanjem, uspešno reševali. Edina preprika je bil vedno le denar... Kolikokrat smo želeli obiskati kako partizansko mamico ali očka, se jim s skromnim darilom oddolžiti za vse, kar so nam nudili v času NOB, pa zaradi pomanjkanja denarja to ni bilo mogoče.

Teško mi je pri srcu, ko čitam v našem glasilu »TV 15«, kako drugod skrbijo za borce in njih svojece, obiskujejo partizanske kraje in domačine razveseljujejo z darili. Posebno sem bil ganjen, ko sem čital odlok občinske skupščine iz Savinjske doline, kako lepo skrbijo za borce, aktiviste in za šolanje njihovih otrok. Tudi občinska skupščina in podjetja v Slovenskih gor-



Borci PTT Maribor pred spomenikom v Slovenjem Gradu

MARIBOR:

Tudi kolektiv PTT Maribor se je vključil v praznovanje 20. obletnice osvoboditve. Simbolična podružnica podjetja je ob koncu junija priredila srečanje vseh nekdanjih borcev, zaposlenih v tem podjetju. Borci so obiskali nekdanja prizorišča bojev z okupatorjem v bližnji okolici in obišli spomine na težke dni revolucije.

IVANČNA GORICA:

4. julija so na koči streške družine »Sohja Vesela« v Ivančni gorici odkrili spominsko ploščo sedmim borcem in aktivistom, ustrelnim v gozdčiku pri Ivančni gorici. Ob odkritju je sodeloval gasilski pevski zbor, ki je zapel nekaj pesmi. Ploščo so prevzeli v varstvo strci iz Ivančne gorice.

LOVRENC NA POHORJU:

KO ZROP Lovrenc na Pohorju je pripravila orientacijsko patrolno tekmovanje za svoje člane, ki se ga je udeležilo 22 članov. Tekmovalna proga je bila dolga 6 kilometrov s petimi kontrolnimi točkami. Trije tekmovalci so prejeli nagrade. S. P.

DUPLICA PRI KAMNIKU:

Krajevna organizacija ZB NOV Duplica pri Kamniku je že na pred letni konferenci sklenila, da bo prapor razvila letos julija. 18. julija je organizacija praznovala dan vstaje in razvila svoj prapor v Kulturnem domu v Duplici s kulturnim programom, ki so ga izvedle sekcije DPD »Svoboda« Duplica.

Menimo, da je KO ZB NOV Duplica razvila svoj prapor v pravem času, ker je julija 1941 pričela na Kamniškem oborožena vstaja, v kateri so sodelovali tudi prebivalci krajev, kjer deluje dupliska krajevna organizacija ZB NOV.

ČRNOMELJ:

Pred nedavnim je bil v Črnomelju zbor vseh oficirjev in podoficirjev Bele krajine. Udeleženi zbora so se zbrali v Črnomeljški garniziji. S pripadniki JLA so odšli na določene bojne položaje in izvršili napade v raznih borbenih pogojih. Napad so bili strokovno dovršeno pripravili in predstavljal sestavni del programa izobraževanja belokranjskih krajevnih organizacij ZROP. Belokranjski rezervni oficirji in podoficirji se običajno garnizije za pomoč lepo zahvaljujejo. J. Skof

Elektro Ljubljana

LJUBLJANA, KREKOV TRG 10
s poslovnimi enotami: Kočevje, Ljubljana-mesto, Ljubljana-okolica, Novo mesto in Trbovlje in delovnimi enotami Elektromerilni servis, Elektro-kovinska delavnica Ljubljana
čestita vsem poslovnim prijateljem, delovnim ljudem in kolektivom za dan vstaje slovenskega naroda — 22. julij.

cah zelo lepo skrbijo za udeležence NOB. Podjetja podeljujejo ob državnih praznikih posebne nagrade borcem NOB. Občina pa se je izkazala in jih ob svojem prazniku povabila na lepo izletniško točko v Slovenskih goricah in jih pogostila. Pozabili pa niso tudi na njih družinske člane.

Kako lepo je, da nekatere občine in organizacije Združenja borcev tako požrvalno nudijo pomoč in razvedrilo svojim članom. Čas hiti in z njimi tudi leta in ne bo dolgo, ko nihče izmed nas ne bo več potreben posvetnih dobrin. Zato pa letos, ko praznujemo dvajseto obletnico osvoboditve, pohitimo in pripravimo, kar smo zamudili.

Omenil bi še, da je občinska organizacija ZB že pred leti obljubila spominsko ploščo za naše padle borce, a še do danes ni prišlo do uresničevanja.

Prisluhnimo pismu in se spomnimo vseh tistih, ki smo jih ob množičnem proslavljanju vede ali nevede pozabili. Spomnimo se tistih, ki so se borili, spomnimo se padlih borcev, oddolžimo se prenekateri partizanski mamici, ki nas je v svoji koči varno skrila in negovala kot mati, obiščimo te svoje brez dvoma najboljše in najiskrenejše tovariše!

To naj bi bil poziv na vsa tista Združenja borcev, občinska in krajevna, na podjetja, ustanove in na posameznike, ki tega do sedaj še niso storili.
MILENA STRAJNAR

Ob tabornem ognju

Dvajset let je minilo od dne, ko so močne osvobodilne sile Jugoslovanske armade strle sovražnika in osvobodile zadnji košček naše zasužnjene zemlje. Teče leto proslav, srečanj, ki so pokazala, da obdobje 1941—1945, obdobje NOB in ljudske revolucije ni in ne bo nikdar pozabljeno.

Leto spominov in leto obračuna teh dvajsetih let.

Dan za dnem prihajajo v naše uredništvo pisma udeležencev narodnoosvobodilnega boja. Ti, z okorno roko napisani drobni spomini nepozabnih dni, opisi proslav, srečanj, odkritij spomenikov, grobnic in tako dalje, nam nemalokrat povedo več kot lahko tekoče in učeno pero. Razveselimo se jih, ko vidimo, da je to mnogo več kot samo golo obnavljanje dogodkov, nazaj se vračajo s srcem in ljubeznijo, očasih tudi z bolečino razočarane in pozabljene borca. Tako zaide, tu in tam, pod naše roke tudi pismo, ob katerem se zamislimo...

Eno takih pism iz Trnovske vasi pri Ptujju vam citiramo: »Spominjam se na čase, ko smo se kot borci NOB in aktivisti borili za naše ideje, za osvoboditev domovine, ki je jecala pod težo okupatorjevega tiranstva. Tudi nam borcem je odleglo, ko

16. JULIJ - DAN TANKISTOV



16. julija so pripadniki oklopnih enot JLA slavili svoj velik praznik. Na ta dan, pred enainvajsetimi leti, je nastala prva večja operativna tankovska enota, Prva tankovska brigada. Kot jeklena pest Osmega korpusa, kasneje Cetrte armade, je odigrala posebno vlogo v bojih za osvoboditev Knina, Mostarja, Bihaća, Like, Hrvaškega primorja, Istre, Slovenskega Primorja in Trsta, kamor je prodrla 1. maja 1945.

Partizani so tanke uporabljali že pred 16. julijem 1944. Tanke pa je bilo treba naprej dobiti. Brezmejno pogumni borci so z golimi rokami napadali jeklene pošasti, jih »slepili« s krpami in zažigali z bencinom. Prvi tankovski vod iz zaplenjenih tankov so sestavili že leta 1942 v Liki. V Sloveniji je nastal Prvi slovenski tankovski odred leta 1944 v Beli krajini.

Po vojni so oklopne enote JLA močno napredovale. Sodobno opremljene, z modernim orožjem, ki ga upravljajo odlično izšolani kadri, so ponos obrambe naše socialistične skupnosti.

Socialno zdravstveni problemi borcev

Uspehi dela Zveze združenj borcev NOV Slovenije so v veliki meri odvisni od večje ali manjše aktivnosti devetih komisij, ki jih je predsedstvo ustanovilo na svoji prvi seji po skupščini. Ena od teh je tudi komisija za socialno zdravstvene probleme borcev. Ta se je po programu svojega dela razdelila v štiri skupine, v katere pritegnejo tudi zunanje strokovne sodelavce.

Prva skupina proučuje in usmerja vse oblike šolskega strokovnega usposabljanja ter zaposlovanja borcev. Pri tem odpade najvažnejša naloga na združenja borcev po občinah, pri čemer jim komisija vsestransko pomaga. Ker gre pri usposabljanju v glavnem za dopisno šolanje ali za izredno šolanje na višjih in visokih šolah, je v tej zvezi treba primerno reševati tudi gmotne potrebe prizadetih. Po opravljenih izpitih pa jim je treba preskrbeti tudi njihovi usposobitvi ustrezno službo, kar vse sodi med naloge te skupine.

Druge skupina skrbi za vse oblike socialnega varstva za borce, za izvajanje in dopolnjevanje raznih predpisov, ki se nanašajo nanje. Svoje delo usmerja tako, da ob uveljavljanju predpisov zakona o posebnem dodatku udeležencem NOB in temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju zbira predloge za njihovo dopolnitev. Ker je predvidena omejitev uveljavljanja posebne dobe, bo komisija preučila stanje in organizirala pomoč pri uveljavljanju te dobe tistim, ki se pri tem sami ne znajdejo. Skušala bo vplivati na odpravo razlik v številu in višini priznavalnin po raznih občinah. Pripravila bo tudi splošna napotila za delo združenj borcev in občinskih skupščinskih komisij za borce.

Skupina za presojanje zdravstvenega stanja borcev in usmerjanje njihovega učinkovitega varstva bo spremljala akcijo za izvedbo dispanzerskega načina njihove zdravstvene zaščite. Združenja bodo morala skrbeti, da se bo članstvo vključevalo v ta način zdravljenja in da bodo zajeti v popolno zdravstveno zavarovanje vsi upravičeni kmetje-borci.

Ko bo uvedeno dispanzersko zdravljenje borcev, bo skupina skupaj z združenji borcev, z zdravstvenimi domovi in nekaterimi specialnimi ustanovami skrbela za učinkovito zdravljenje posameznih primerov alkoholizma in psihonevroze.

Za vse oblike varstva otrok

padlih ter umrlih borcev in invalidov skrbi četrta skupina. Le-ta si bo pri združenjih borcev po občinah zagotovila pregled in analizo življenja teh otrok. Oskrbela si bo podatke, kako je poskrbljeno za tiste otroke padlih in umrlih borcev, ki se še šolajo. Na podlagi vseh teh podatkov bo pripravila in skušala

uveljaviti potrebne ukrepe za izboljšanje njihovega stanja.

V splošni skrbi za borce bo skupina pretresala tudi položaj otrok se živečih borcev in invalidov, ki jim je zaradi kakršnekoli prizadetosti staršev pomoč potrebna.

Program dela je vsebinsko bogat. Njegova izvedba terja precejšnjo prizadevnost članov komisije. Toda, če bo v celoti izveden, bo s tem pomagano marsikateremu borcu in tudi otrokom padlih, umrlih in socialno ogroženih družin borcev.

V. M.

Odkritje spomenika na Pristavi

22. julija ob treh popoldne bodo nedaleč od partizanskega doma na Pristavi pri Stični odkrili spomenik štirim političnim delavcem Gorenske: Minki Benedik-Frankli, Tonetu Nartniku-Crnivcu, Minki Peternej-Mariji in Francu Tomincu-Milanu, ki so padli blizu Pristave 18. julija 1944, ko so se vračali s 6. partijskega tečaja pri CK KPS na Rogu. Tečaj je trajal od 15. maja do 15. julija 1944. Na spomenik bodo poleg imen padlih političnih delavcev vklesali tudi ime Alojza Ložarja, doma iz Sentvida pri Stični, ki je kot zastavni revolucionar padel v italijanski ofenzivi leta 1942. Tistega usodnega dne 18. julija 1944 se je skupina osem tečajnikov vračala na Gorensko. Blizu sedanjega partizanskega doma na Pristavi so se odločili za počitek, saj so bili na poti nepre-

trgoma dva dneva in dve noči. Med počitkom so domači izdajci pripeklili močno patrulo črne roke, ki je postrelila štiri tečajnike, ostali pa so ušli.

Krajevna organizacija ZBE NOV Stična in nekdanji borci in aktivisti stiškega okrožja, ki žive v Ljubljani, so se že pred meseci povezali s svojimi gorenskimi tovariši in se odločili, da bodo postavili spomeniško obeležje na mestu, kjer je padla četvorica članov CK KPS Jesenice, Kranj, Radovljica, Skofja Loka in Kamnik. Spomenik bodo odkrili v okviru proslav 20. obletnice osvoboditve. Ob odkritju spomenika bo o pomenu revolucionarnega gibanja na stiškem področju govoril tovariš Slavko Kovačič, nekdanji sekretar CK KPS za stiško okrožje.

GROSISTIČNO DETAJLISTIČNO TRGOVSKO PODJETJE

»Preskrba«

Sežana

ZALAGA TRG Z VSEMI VRSTAMI TRGOVSKEGA BLAGA

Ob dnevu vstaje slovenskega naroda iskrene čestitke nekdanjim borcem, delovnim ljudem in poslovnim prijateljem.



MILE PAVLIN:

Obisk v deželi onstran Karavank

(NADALJEVANJE)

Izgubili so tri tovariše in se umaknili v Karavanke.

Med drugim so Slugovi pošiljali k partizanom dezertarje iz nemške vojske. Franciška je omenila Johana Truppeja iz Čajne. Od takrat, ko ga je odpeljala k moževi sestrični na Blejsko Dobravo, se nista več videla. Tako smo bili brž zmenjeni za obisk.

Johana Truppeja smo našli pri delu. Skupaj z delavci je popravil hišo. Takoj nas je povabil v hišo in pogostil s pivom. Žene ni bilo doma. Potem se je razpletel pogovor. Visoko gori v Zilji se slovenska beseda le redko sliši in tudi Truppe je



Johan Truppe iz Čajne je še danes prava koroška korenina

med slovenske mešal avstrijske besede. Nekaj časa je trajalo, preden se je spomnil Slugove. Pokazal nam je svoje fotografije, ko je bil najprej komandir 1. čete 1. avstrijskega bataljona, ki se je bojeval na Dolenjskem kot 4. bataljon Cankarjeve brigade. Kasneje je bil oficir za zvezo.

Na fotografiji sem videl možaka zrelih let v angleški uniformi, z avstrijsko zastavo in znaki četnega komandirja na rokavu. Po dvajsetih letih se je močno spremenil, toda moža na sliki sem se spomnil po močnih črnih brkih.

Počasi sta Slugova in Truppe obnovila svoje spomine. Rojen 1898. leta je znal pred vojno voziti traktor. Prve dni septembra 1944 je nenadoma dobil poziv, naj se javi k esesovski tankovski brigadi nekje na Češkem. Takrat še ni bilo zvez s partizani, saj ti tudi še niso prodrli do njegove vasi. Toda prijatelju je omenil, da bi rajše k partizanom, o katerih se je že slišalo tudi v tistih krajih. Ta ga je napolnil k Slugovim in Truppe se je takoj odpeljal v Beljak. Toda Sluga je imel službo in ga ni mogel peljati



Franc Uršič iz Ratenč ob Baškem jezeru

dalje. Zato ga je pokazal svoji ženi. Skupaj z ženo sta sedla na vlak in se delala, kot da se ne poznata. Toda kljub temu so Truppeja spoznali in takoj drugi dan je završalo po vsej okolici, da je izginil in odšel k »banditom«.

Slugova in Truppe pa sta se pripeljala na Jesenice, predsedala na bohinjski vlak in izstopila na Dobravi. Potem se je ona vrnila v Beljak, Truppe pa je na Dobravi prenočil. Naslednji dan so ga sprejeli kurirji. Podajali so si ga s postaje na postajo in mesec dni je trajalo, preden je prišel v Trebušo. Od tam so ga poslali v Vipavsko dolino in na Kras, tako da je od daleč že videl Trst. Nato je korakal skupaj z drugimi novinci preko Notranjske in zgornje doline Kolpe v Črnomelj. Tam ga je opazil komandant avstrijskega bataljona, ki se je tiste dni začel zbirati. Postal je njegov pripadnik. Se zdaj se spominja bojev po Dolenjskem.

»Ali vam je bilo kdaj žal, da ste šli k partizanom?« ga je nenadoma vprašala Slugova.

Mož je odločno odkimal in zakrilil z rokami:

»O ne, tisto pa ne, nikoli...«

Franca Uršiča smo našli pred hišo v senci v Ratenčah ob Baškem jezeru. Podobno kot pri mnogih kmetih na Koroškem so tudi pri njem poleti letoviščarji.

Uršič, zdaj član glavnega odbora Zveze koroških partizanov, je bil rojen leta 1905. Pred vojno je bil gradbeni nadzor-

ja Beljak. Sedem partizanov je padlo, štirje pa so se zatekli k Uršiču brez orožja in brez zveze. Čez nekaj časa so skupaj z domačini razorožili deset esesovcev, enega pa ubili, da so spet prišli do orožja. Toda vsi ti dogodki so povzročili, da se je dolgo zadrževani sum nacistov, kar se tiče Uršiča, spremenil v dokaze. Iskaš so ga, on pa se je začel skrivati. Skupaj s terenci je dočkal konec vojne v bližini domačega kraja, potem ko je bil priča smrti svojega dobrega znanca Pocka, znanega koroškega partizana.

Po vojni so imeli Angleži pri njem enajstkrat hišno preiskavo. Vojski so rezali žimnice in kradli po hiši.

V Svatni, nedaleč od Področice, prve železniške postaje na koroški strani karavanškega predora, živi Ivan Cankar, rojen 1903, s partizanskim imenom »Divji lovec«. Pred vojno je bil drvar, zdaj pa je upokojenec. Jeseni 1943 je skupaj z nekim znancom napravil v hosti drva, ko sta stopila predenj dva neznanca oborožena možka. Beseda je dala besedo in oba partizana sta mu dala nekaj listin. Kasneje sta ga zalogila pri divjem lovu in od takrat se ga je prijelo to partizansko ime. Od takrat se je še večkrat sestel s partizani. Poleti 1944 je kosil pri Miklu, ko mu je ta povedal, da ima pri ribniku skritega partizana. Šla sta k njemu in Mikl se je zelo



V Svatni, nedaleč od Področice živi Ivan Cankar, »Divji lovec«

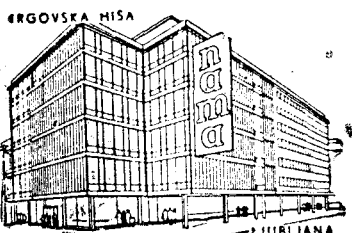
nik, toda v letih krize in brezposelnosti se je oprijel kmetovanja. V začetku vojne so ga mobilizirali v obmejne straže proti Jugoslaviji, toda kot Slovenec je moral kmalu proč. Poslali so ga na skrajni sever Finske. Ko se je peljal 400 km s tovornim avtom, je dobil lažje ozeblino, uslo pa mu je, da je prepričal zdravnik, kako so ozeblino hudo nevarne. Potem ko je bil 9 mesecev v bolnišnici, so ga poslali v domači kraj, da bi vodil gradnjo barak za vojake na Brnci. V domačem kraju je kmalu našel zveze s partizani. Ti so ga kot strokovnjaka uporabljali predvsem za risanje vojaških objektov. Na hribu Dobrova nad Bačami je bilo v gozdovih ogromno skladišče municije, več tisoč vagonov. Po vojni so ga Američani odvažali čeli dve leti. Uršič je potreboval dva meseca, preden je ugotovil vse podrobnosti, potem pa so se oglašili zavezniški bombniki. Toda bombe niso zadale cilja, kar je tudi sreča, saj bi drugače eksplozija napravila ogromno škodo.

Marca 1945 so nacisti odkrili bunker okrajnega komiteja

začudil, ker sta se partizan in Cankar poznala.

Počasi je Cankarjevo sodelovanje s partizani dobivalo vedno bolj dognane oblike. Nazadnje je celo hodil na kraj, kjer so terenci kopali bunker za zimo. Septembra 1944 pa je dobil pozivnico za v nemško vojsko. Dogovoril se je s partizani, da bi ga prišli iskat, toda partizanov ni bilo, ker so se bali nacistične hajke. Tako je moral Cankar odriniti k vojakom v Lienz. Pozneje, ko so ga seznanili z osnovami vojaških veščin, je bil pri enoti, ki je spremljala vojaške transporte. Začel je hliniti razne boleznin in nazadnje so ga res poslali v Celovec na zdravniški pregled. V predmestju Beljaka je stopil z vlaka in se mimo nacističnih straž pretihotapil čez most na Zilji. Zdaj je bil že ilegalec, saj je ozemlje južno od Drave veljalo za vojno področje. Zatekel se je k Miklu, kjer je prenočil, ne da bi se oglašil doma. Dva dni bi moral čakati na zvezo, zato se je odločil, da bo šel kar sam. Poiskal je skrito italijansko puško in se napolnil proti bunkerju, kjer so živeli terenci.

V novi trgovski hiši



naima

v Ljubljani, Titova cesta

Non-stop od 7.30 do 20. ure

6 prodajnih etaž

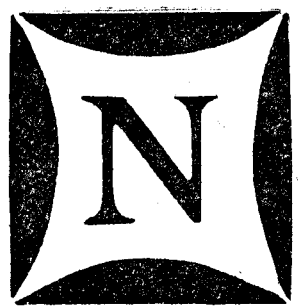
10.000 artiklov

za dom, družino, gospodinjstvo, šport, rekreacijo itd.

Obročno odplačevanje.

20 % popust pri nakupu s tujo valuto.

Dostava na dom.



Vojaska znanost in tehnika

Vojaska znanost in tehnika

Vojaska znanost in tehnika

Daljinomer na principu laserja

Ameriška artilerija že preizkuša nov daljinomer, ki deluje na povsem drugačni osnovi, kot pa je to primer z drugimi aparati te vrste. Daljavo merijo kar z laserskimi žarki. Naprava je dolga kakih 60, viška pa 90 centimetrov. Težka je, skupno z vsemi baterijami, le 14,6 kg.

Nova naprava je mnogo natančnejša, kot pa so današnje optične naprave, s katerimi merijo razdalje; to pa seveda vpliva tudi na natančnost topniškega obstreljevanja.

Vojaske zanimivosti

Novo protitankovsko orožje

V ZDA so začeli v dveh inštitutih proizvajati novo protitankovsko orožje s srednjim dosegom »MAW«. V prvi inačici gre za izstrelak, ki ga usmerjajo po žici, v drugem primeru pa je to prosto letelca raketa. V obeh primerih je projektiral moč izstreliti kar z ramen vojaka, ki je z njim oborožen.

Izstrelki leti od 500 do 1500 metrov daleč. Menijo, da bodo s tem novim orožjem izpopolnili praznino med lahkim protitankovskim orožjem »M-72« z dosegom do 600 metrov in projektilom, ki ga lahko izstrele iz cevi in usmerjajo po žici in ki ima doseg približno 200 metrov.

Aparat za gledanje v mraku

V Veliki Britaniji so konstruirali nov aparat, s katerim je moč gledati tudi v mraku. Njegov bistveni del je elektronska cev, dolga 30, debela pa nekaj manj kot 10 centimetrov. Aparat milijonkrat okrepi svetlobo in daje kakih pet centimetrov veliko sliko, ki jo je moč prek televizijske kamere projicirati na enem ali več ekranih.

Aparat je zelo primeren za nočno fotografiranje, prav tako pa ga uporabljajo tudi v industrijske namene.

Elektronski teleprinter

V Združenih državah Amerike so konstruirali osem novih elektronskih teleprinterjev, katerih odlika je v tem, da delujejo povsem tiho, brez šumenja. Elektronski teleprinter »S-C 3070« nima mehanskih delov za tiskanje, temveč posebne katodne cevi, tiska pa po elektrostatični metodi.

Hitrost tega teleprinterja znaša kakih 5000 besed na minuto. Trdijo, da so novi elektronski teleprinterji zelo zanesljivi, razen tega pa so z njihovo uporabo izboljšali tudi delovne pogoje znanstvenikov, ki jih odslej šumenje ne bo več motilo.

Kako smo zajeli oklopni vlak

NADALJEVANJE IZ PREJŠNJE STEVILKE

Vlak pade v nastavljeno past

Petindvajsetega februarja ob osmih zjutraj se je nemški oklopni vlak prikazal pred položaji našega 4. bataljona. Iz puškarnic, tankov in protiletalskih topov so priletele prve kroglice in granate. Tedaj je komandant bataljona Japundža velel:

»Z vso močjo po oklopnem vlaku, od prvega do zadnjega bataljona — ogenj!«

Pod točo krogel iz naših šarcev leti iverje z lesenih vagonov in se lušči barva z oklopnega vagona, v katerem se stiska nemški polkovnik. Mitraljezci se jeze, ker ne morejo prebiti jeklenega oklepa.

Medtem Japundža s svojim daljnogledom išče cilj za protitankovski top kalibra 45 mm. Na topu ni merilnih naprav. Sicer pa jim njegov merilec Vojvodič niti ne zaupa. Nekako laže mu je, da najprej pogleda skozi cev, nameri, potem pa šele sproži.

»Na, Vojvodič, daljnogled in dobro si ogled tistile črni vagon,

iz katerega se še najbolj svetlika,« mu je rekel Japundža.

»Ga ne potrebujem, ker tudi brez tega dobro vidim. Takoj bom napravil prepih v tem vagonu.«

Protitankovski top je poskočil, preden pa je spet pristal na prejšnjem mestu, sta na vagonu nastali dve luknji, iz katerih je začel uhajati dim. Vojvodič je nato vrtnal luknje po vseh oklopnih vagonih in dajal šarcem znak, naj se nikar ne vmešavajo v »njegov« posel.

Vojvodičev protitankovski top je tako prišil Eberleina in njegov štab, da se umaknejo iz vagonov. Še pred tem pa se je polkovnik, kot izkušeni vojak, hotel z vso kompozicijo vred umakniti v Busovačo. Vendar pa se v to smer ni dalo več priti, ker so štirje minometi 4. bataljona prehudo poškočovali progo. Nato se je Eberlein skušal s svojimi ljudmi peš prebiti do železniške postaje v Busovači. Ni šlo, ker mu je to preprečila 2. četa. Nazadnje je polkovnik Eberlein sklenil, da se bo umaknil v hribe na južni stra-

ni proge. Tudi to mu ni uspelo, ker so stezo, po kateri so se njegovi ljudje umikali, štirje minometi, protitankovski top in mitraljezi iz 1. čete zasuli s točo granat in krogel.

Gospod polkovnik se sklicuje na ženevsko konvencijo

Eberlein že ni več vedel, kaj naj stori. Tedaj pa je komandir 3. čete Nikola Vučković ukazal svojim borcem:

»Za menoj v Laško in na drugo stran!«

Ko so se borci prebili onstran reke v bližino prvih vagonov oklopnega vlaka, se je voda na njihovih plaščih začela spreminjati v led. Tudi komandir 2. čete Mile Bokan je želel zvedeti, kaj imajo Nemci v svojem oklopnem vlaku, in je svojim borcem dal znak z roko. Tako sta kar dve četi obkolili gibljivo komandno mesto polkovnika Eberleina. Ta ni imel nobenega drugega izhoda več in je z belim robcem v roki prepustil sebe, svoj štab in preluknjani

oklopni vlak v nadaljnjo pristojnost Milančiča in njegovega 4. bataljona.

Eberlein je stal pred prešetanim oklopnim vlakom. Na prsih je imel vrsto raznih odlikovanj, spominov na svoje dolgoletno vojskovanje. Eno izmed teh je dobil celo na Marini za časa prve svetovne vojne. Zraven njega je stal oficir, ki je znal srbsko. Rekel je, da se »gospod polkovnik želi vdati.«

Milančič je nato pokazal Eberleinu z roko na nasprotni breg reke. Polkovnik je nekaj zamrmral svojemu tolmaču, ta pa je prevedel, da »gospod polkovnik sprašuje, kje je most«, in da je premrzlo, da bi Laško prebrel.

Milančič pa se je široko nasmejal:

»Mostov ni, ker smo jih zrušili, da ne bi vi mogli prek njih. Tudi mi vemo, da je sedaj zima. Če pa se je moral zmočiti že ves bataljon, pa naj to stori še polkovnik.«

Tolmač je nato pojasnil, da »gospod polkovnik zahteva, da se v postopanju z njim upošteva ženevska konvencija.«

»Konvencijo spoštujemo, toda mostu nimamo. Führer ni nikoli učil svojih komandantov, naj se skrivajo pod zaščito konvencije. Sedaj pa naravnost v Laško in na drugo stran reke!« je Milančič zaključil razgovor.

Ko so bili že onstran reke in si cedili vodo iz namočenih plaščev, je nekdo nepričakovano zašklopotal s svojim fotografskim aparatom, da bi imel spomin na oba komandanta: zmagovalca in premaganca. Namesto poročila je Milančič poslal štabu divizije le fotografijo.

Kako je intendant postal strojevodja

Odnev borbe je veter zanesel tudi v intendanturo brigade.

Kojica Vulin, brigadni intendant, je menil, da bi v dolini Lašve utegnili tudi zanj biti kaj posla. Kmalu nato mu je Milančič po telefonu sporočil, da so njegovi borci bili zaplenili oklopni vlak in naj pride, da ga izprazni.

Brž ko je intendant prispel tja, je povprašal, če je še kaj naših v smeri železniške postaje Lašve. Odgovorili so mu, da ne. Ni bil zadovoljen. Nato je srečal nekoga železničarja.

»Bi bilo moč to kompozicijo prepeljati proti Busovači, nekoliko bliže osvobojenemu ozemlju?« ga je povprašal.

»Ne bo šlo,« je odgovoril železničar.

»Zakaj ne?«

»Ni vode. Brez pare pa ne gre.«

»Mar mi je za paro! Bo že nekako šlo.«

Borci so nato začeli s kanglami nositi vodo iz Lašve in jo zlivali v kotel lokomotive. Kojici je to šlo prepočasno. Ni čakal do konca, temveč je skočil na lokomotivo in ukazal železničarju:

»Pelji!«

»Saj ne znam.«

»Kako da ne znaš! Jaz pa znam.«

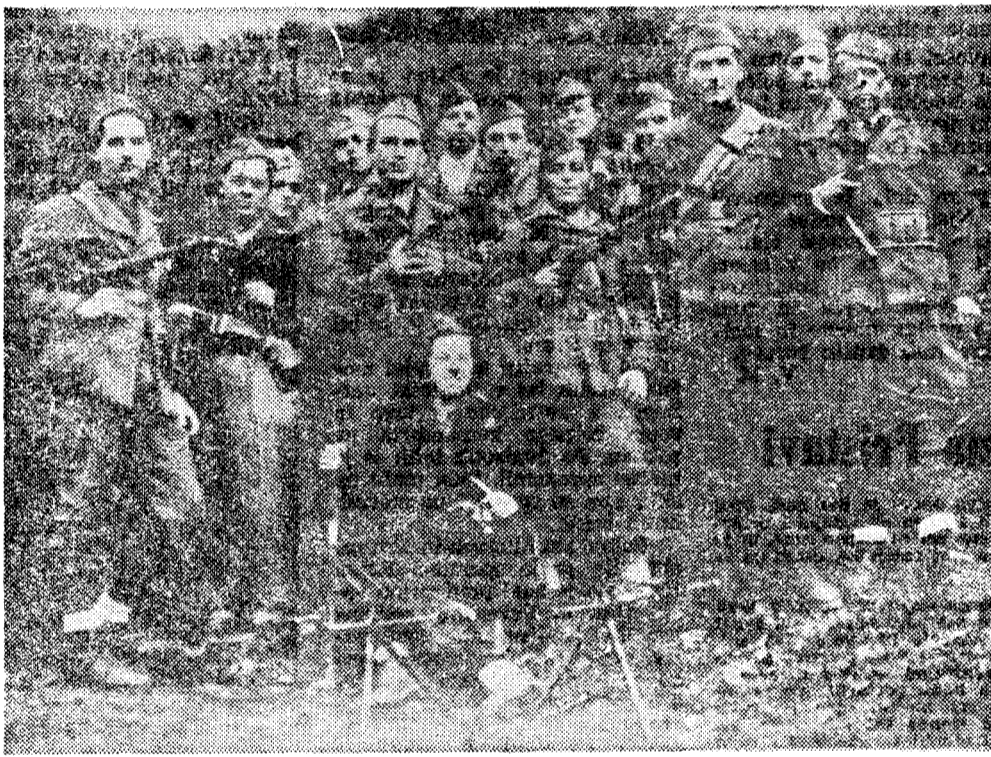
Z eno roko je popustil vzvod, z drugo pa obrnil kolesce in vlak se je nato začel počasi pomikati proti Busovači, kajti medtem so borci tudi že progo popravili. Kojica je bil presenečen in je sam zase mrmral:

»Če moji tovariši lahko streljajo z orožjem, ki ga imajo prvič v rokah, zakaj ne bi potem tudi jaz mogel voziti lokomotive, ki so jo oni zaplenili!«

Ko je pripeljal oklopni vlak bliže osvobojenemu ozemlju, so iz njega pobrali vso hrano, nato pa ga oddali 3. bataljonu 6. krajiške brigade, da bi ga zvrnil v naraslo Laško.

Djuro Trtica

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM



Fantje in dekle na sliki so oblečeni v italijanske uniforme. Dva imata na glavah triglavke. Fotografija je brzkon nastala po ka pitulaciji Italije. Ker ne moremo po ničemer sklepati, v katerem kraju, vsaj približno, je nastala, prosimo bralce, naj pazljivo pogledajo partizane na sliki. O vsakomur, ki ga boste prepoznali, nam pišite in se obenem poizkušajte spomniti, kje, kdaj in ob kakšni priložnosti je fotografija nastala.

Advertisement for 'Oraminna' cigarettes. It features a drawing of a cigarette pack with the brand name 'Oraminna' written in a stylized script. Below the pack, it says 'TOBAČNA TOVARNA LJUBLJANA'. The pack also has '20 CIGARET' written on it.

REŠEVANJE TAKTIČNIH NALOG JE ENA IZMED NAJKORISTNEJSIH, LAHKO PA TUDI NAJZANIMIVEJSIH OBLIK STROKOVNEGA IZPOLNJEVANJA REZERVNEGA STAREŠINSKEGA KADRA. UČINKOVITO PA BO TEDA, CE BO IZVEDENO KVALITETNO IN — KAR JE V MNOGIH ORGANIZACIJAH ZROP TEŽKO DOSEČI — OB MNOŽIČNI UDELEŽBI ČLANSTVA.

V Novi Gorici so dosegli oboje — množičnost in kvaliteto. Zanimalo nas je, kako so vse to izvedli, kajti njihove izkušnje bi utegnili koristno uporabiti tudi kje drugod. Tako je naš sodelavec odšel v Novo Gorico in v zanimivem pogovoru z organizatorji te akcije, prisoten pa je bil tudi sekretar občinskega komiteja ZKS Stefan Cigoj, zvedel marsikaj zanimivega.

ZANIMIVA IN AKTUALIZIRANA TEMA

»Kakšna je bila vsebina taktične naloge?« je najprej zanimalo našega sodelavca.

»Pripravili smo dve taktični nalogi,« je odgovoril major Simo Karadja. »Obe sta bili z istega terena. Prva (Četa v napadu) je bila namenjena predvsem podoficirjem in oficirjem z manjšim strokovnim znanjem, druga (Okrepljeni bataljon v napadu) pa vsem drugim.«

Splošna situacija, označena v taktični nalogi, povsem ustreza stvarnemu stanju, razen tega pa so nato reševali na terenu, ki bi podobno vlogi, kot tokrat, odigral tudi v primeru stvarnih vojnih operacij. Bataljon je bil okrepljen z vsemi razpoložljivimi sredstvi in so z njim sodelovali tudi teritorialne enote. »Medra« pa so imeli celo jedrsko orožje. Taktična naloga je bila torej tako stvarna in blizu vsake morebitnosti, da so rezervni oficirji in podoficirji povsem živeli v to novo situacijo in se z vso resnostjo lotili reševanja naloge.

»Članstvu smo naloge razposlali že v aprilu,« je nadaljeval major

Simo Karadja. »Krajevnim organizacijam smo dostavili tudi nekaj kart, čeprav ima večji del rezervnih oficirjev in podoficirjev že lastne karte.«

»Kaj pa ste ob tej priložnosti zahtevali od njih?«

»Naročili smo,« je pojasnjeval Stanko Pahor, predsednik komisije za strokovno vzgojo, »naj prouče ustrezno gradivo v Vojškem informatorju št. 4 in 5 in naj v vlogi komandanta bataljona ali komandirja čete analizirajo situacijo in pripravijo odločitev.«

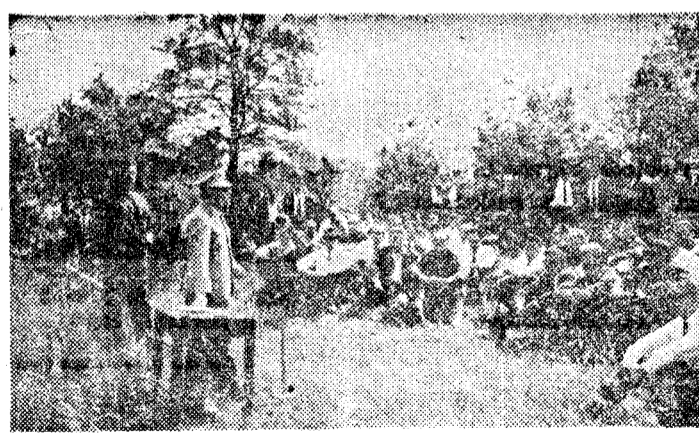
SKUPINSKA PRIPRAVA PO PODJETJIH

»Nalog nismo poslali posameznikom, temveč v celoti skupini,« je nadaljeval Alojz Furjan, predsednik ZROP. »Menili smo, da bo uspeh večji in da bomo pritegnili k delu več članstva, če bomo organizirali skupinsko reševanje naloge.«

»V Novi Gorici smo v zvezi s tem,« ga je dopolnil Mir'o Vales, predsednik krajevnega organizacije ZROP, »sklicali poseben sestanek in na njem pojasnjevali udeležencem — od kakih 600 članov se jih je zbralo približno 350 — postopek pri reševanju naloge. Nato smo po podjetjih ustanovili skupine. V vsaki izmed njih je bilo kakih deset članov.«

»V Novi Gorici nimamo možnosti, da bi pos. deli delali z rezervnimi starešinami reznihi redov in službi. Zato so rodovski oficirji reševali naloge v vlogi Komandanta bataljona vendar so imeli možnost, da vsak po svoji specialnosti vplivajo, da odločitev, ki jo je v vlogi komandanta bataljona spre-

V Novi Gorici množično in kvalitetno



Reševanje taktičnih nalog rezervnih oficirjev in podoficirjev v Sempasu dne 13. junija 1965

V VSEH KRAJEVNIH ORGANIZACIJAH

Na podoben način kot v tem podjetju so taktične naloge reševali po vseh podjetjih in ustanovah. Izredno zanimanje za to je bilo, po besedah načelnika oddelka za narodno obrambo Alojza Laha, tudi na občini. To akcijo so prav vsi rezervni starešine, od delavcev in kmetov do direktorjev in drugih funkcionarjev, jemali zelo resno in so se skoro vsi, ki se je niso mogli udeležiti, opravičili. Pri njeni pripravi je sodeloval tudi ob-

činski komitej ZKS in to je tudi eden izmed razlogov za njen popoln uspeh.

V kmečkih predelih je bila udeležba zaradi poljskih del nekako slabša. Toda na Trnovem, kot navadno, tudi to ni vplivalo na udeležbo, ki je bila pinoštevna, medtem ko o resnosti priprav na Kojškem pričajo dejstva, da je tam sestanek rezervnih oficirjev in podoficirjev trajal, po besedah Gilga Peškirja, skoraj pet ur. Po podatkih, ki jih je zbralo predsedstvo, od štirinajstih krajevnih organizacij samo čepovanska ni izvedla priprav, udeležilo pa se jih je čez 700 ali več kot 50% vseh rezervnih oficirjev in podoficirjev v občini.

ANALIZA NA TERENU

Po končanih pripravah se je nekega lepega nedeljskega dopoldneva zbralo v Sempasu več kot 300 rezervnih starešin na analizo naloge. Tja so prišli s kolesi, motorji, avtomobili in avtobusi, predsedstvo ZROP pa jim je povrnilo le stvarne prevozne stroške in izdatke za bencin.

Tam smo ustanovili štab bataljona, ki je nato ponovno reševal naloge — od ocenjevalne situacije do sprejema odločitev,« je pojasnjeval major Simo Karadja. Drugi udeleženci analize so prek zvočnikov z zahtevanim sledili poteku dela štaba bataljona. Niso pa le poslušali, temveč so tudi operirali, če se s kako ugotovitvijo štaba bataljona niso strinjali, in ga dopolnjevali.

»Največ dopolnitev je bilo prav s strani mlajših rezervnih oficirjev in podoficirjev,« je dodal Stanko Pahor.

Po končanem delu štaba bataljona so s med udeležence razdelili partizanski golaž, kar pa je bilo le uvod v pravečo partizansko vzdušje, ki se je nato razvil.

KAKŠNE PA SO BILE POMOŽNE PRILIKOVNOSTI?

Je že prvič koncu pogovora zanimalo našega sodelavca. Stefan Cigoj, sekretar občinskega komiteja ZKS, je menil, da bi bilo treba pri ocenjevanju politične situacije jemati v obzir ne situacijo, ki je bila nekdanja, temveč tisto, ki je sedaj.

Udeleženci pogovora so bili mnenja, da je skupinsko reševanje naloge omogočilo množično udeležbo, da pa ta način dela otežuje oceno posameznikov. V bodoče naj bi vodje skupin pri reševanju podobnih nalog čim bolj zaposlili mlajše rezervne starešine in one, ki jih pristojne vojaške oblasti nameravajo predlagati za napredovanje v višji čin. To pa zato, da bi lahko čim natančneje ocenili njihovo strokovno znanje in prizadevanje.

Naposed so sklenili, da bodo jeseni izvedli še drugi del taktične naloge — dinamično boja. Strinjali so se tudi s predlogom sekretarja občinskega komiteja, naj bi za članstvo organizirali dve predavanji: o najnovejših gospodarskih ukrepih in o politično-vojaškem položaju v svetu (Vietnam, NATO itd.).

Morda je prav to odgovor na vprašanje, čemu je prišlo uspešno delo goristkega ZROP: ZROP občine Nova Gorica ne vztraja samo rezervnih vojaških starešin, temveč tudi aktivne borce za socializem.

Vojaška znanost in tehnika

Vojaška znanost in tehnika

Diktatorjevo maščevanje

ZAKAJ JE MUSSOLINI DAL UBITI SVOJEGA ZETA, GROFA GALEAZZA CIANA
ZACETEK KONCA

Prve dni julija 1943. leta je bilo že vsem jasno, da so na pragu zgodovinskih dogodkov. Dne 10. julija so se na Siciliji izkrcali Anglo-Američani. S tem se je vojna prenosa na italijanska tla in nihče ni mogel vedeti, koliko žrtev, ruševin in gorja bo povzročila. Povsod je bilo čutili veliko tesnobo. Mussolini je sklenil na dan 24. julija sklicati Fašistični veliki svet, istega dne pa so tudi zarotniki nameravali objaviti svoje zahteve.

Tedaj je Hitler poklical Mussolinija na razgovore. Sestala sta se v Feltru, planinskem mestecu, oddaljenem kakih petdeset

kilometrov od Trbiža. Hitler ni bil pripravljen pomagati Italiji in to je za Mussolinija bilo spet novo ponižanje.

V Rimu je bilo mrzlično stanje. Fašistični veliki svet se že ves čas vojne ni nikoli sestal in že zato so vsi imeli to sejo za silno pomembno. Na predvečer tega zgodovinskega dne je v Rimu, po ducejevih besedah, bilo kot v panju. Ljudje so vsevprek razpravljali in predvidevali najrazličnejše možnosti. Nekateri pa so celo napovedovali ono, kar se je naknadno zares zgodilo.

Pozno v noč so se voditelji zarote Grandi, Bottai in Ciano

še poslednjič sestali, da bi se dogovorili o stališčih, ki naj bi jih razložili na seji Velikega sveta.

ZGODOVINSKA SEJA VELIKEGA SVETA

Sobota, 24. julij 1943. leta, je bil pravi rimski poletni dan: jasen, vroč in soparen. Na Beneški trg so začeli prihajati prvi člani Velikega sveta. Kmalu so se vsi zbrali in nihče ni izostal. Vsi so bili oblečeni v svečane fašistične uniforme: črna srajca, zelenkaste hlače, škornji.

Ko je v dvorano vstopil Mussolini, je bil njegov korak videti nepriljen, oblečen pa je bil v

uniformo milicijskega častnega korporala. Skupščina je vstala. Mussolini je odzdravil po fašistično, nato pa se usedel. Sekretar stranke Scorza je začel brati spisek članov. Odgovori »navzoč!« so bili po tonu tako različni in slikoviti, kot bi se to dogajalo v kaki šoli. Večji del prisotnih je skušal odgovorjati ravnodušno in neprizadeto, kar zlasti velja za starejše, medtem ko so bili glasovi novih boječih, dva ali trije so pri tem vstali, v odgovorih dveh drugih pa je bilo čutili zanos.

Najprej je govoril duce. Govoril je poldrugo uro, ne da bi povedal kaj novega. Ko je končal, se je trdo usedel v svoj naslonjač in dal z roko znak, da se razprava lahko prične. V dvorani je nastal moreč molk. Zadeva je bila povsem razumljiva: brezpogojna vdaja ali pa odpor do zadnjega.

Nato se je dvignil Grandi in prebral svoj govor, ki ga je bil sestavil sporazumno z drugimi zarotniki. Zahteval je, naj »kralj prevzame stvarno poveljevanje nad vojsko in izvaja oblast, ki mu jo daje ustava«. Deželo je treba rešiti. Saj mu je nekdo celo Mussolini dejal: »Če je treba, naj propade stranka in tudi naša oblast, samo da ostane narod.«

Med razpravo je Mussolini sedel nekoliko postrani, da mu ne bi bilo treba gledati govornika v obraz. Iz njegovega pogleda ni bilo moč ničesar ugotoviti. Med poslušalci je nastalo vidno vznemirjenje. Največji vtis nanje ni pustilo to, kar je bilo rečeno, temveč kako je to bilo izgovorjeno. Tako pred ducejem ni bil dotlejši še nihče govoril. To že ni bila več interpelacija, temveč prava obtožnica.

Nato se je dvignil še Ciano. Napetost v dvorani se je s tem še bolj povečala. Poslušalci so imeli občutek, da so priče drame, ki se odigra pred njihovimi očmi. Sedaj si bosta prvič pogledala v oči dva moža, diktator in njegov zet, da se javno izjasnita drug proti drugemu.

»TO BOŠ PLAČAL Z LASTNO KRVJO...«

Kako neki bo Mussolinijev dovčerašnji miljenec nastopil proti svojemu tastu? To je tudi Mussolinija zelo zanimalo. Tokrat je prvič, odkar se je začela razprava, uprl svoj pogled v govornika in si na vso moč prizadeval, da mu od vsega tega, kar bo Ciano povedal, ne bi nič ušlo. Ta pa je govoril živahno in hitro, vendar v izbranih besedah, da ne bi žalil starega očeta svojih otrok.

Ciano je obsodil nemško ponašanje do Italije, nato pa izrazil mnenje, da mora del odgovornosti pred svojim narodom prevzeti tudi kralj, ki si je bil dovolil, da mu fašizem posadi na glavo krono Etiopije in Albanije. Pri vsem tem Ciano sploh ni pomislil, da si s takim govorom sam sebi kopje grob.

Nato je prišlo do glasovanja. »Vsakdo naj prevzame svoj del odgovornosti,« je dejal duce. »Zato bo glasovanje posamično in javno.«

V dvorani je po teh besedah nekdo zavpil:

»To je navadno izsiljevanje!«

Ko so začeli glasovati, je vsakdo poimenočno odgovoril z »da« ali »ne«. Potem so glasove sešteli in ugotovili, da je za Grandijev predlog glasovalo devetnajst članov, osem jih je bilo proti, eden pa se je vzdržal.

Tedaj se je Mussolini dvignil, se s svojimi težkimi pestmi naslonil ob mizo in se še zadnjič ozrl po skupščini pred sabo. Nato je tiho dejal:

»Tako, sedaj lahko gremo. Seje je konec. Dosegli ste propad režima.«

Člani Velikega sveta so se po skupinah razšli. Tringali Casanova, predsednik izrednega sodišča, je vzel Ciano pod roko in mu očital: »Poslušaj, to, kar si nočoj storil, boš plačal še z lastno krvjo.«

Mussolini je namreč še vedno bil gospodar države. Zadoščal je že en sam kratek podpis in vse opozicionalce bi aretirali, jih administrativno deportirali ali poslali pred izredno sodišče. Od vsega tega pa ni bilo nič kajti Mussolini je bil na ukaz kralja Viktorja Emanuela še isto noč aretiran.

V PRIHODNI STEVILKI:

- CIANO NEMŠKI UJETNIK
- UGRABITEV MUSSOLINIJA
- V ESESOVSKIH ROKAH

Kako je končal »Graf von Spee«

POTRPEŽLJIVOST JE LASTNOST, BREZ KATERE SI JE ZELO TEŽKO ZAMISLITI DOBREGA OBVEŠČEVALCA. BERNARD NEWMANN JE V SVOJI KNJIGI »SKRIVNOSTNI SVET VOHUNSTVA« OPISAL MED DRUGIM TUDI PRIMER EVANA WILLIAMS, KI JE BIL PETNAJST LET AGENT, S PRAVIM VOHUNSTVOM PA SE JE IMEL PRILOŽNOST UKVARJATI LE 48 UR.

Evan Williams je bil zelo počasen, ko ga je nekega lepega dne 1924. leta obiskal predstavnik britanske admiralitete. Dotlej je bil prebral že kup vohunskih zgodb, sedaj pa je imel postati pravi vohun. Predstavnik admiralitete je nekoliko drugače gledal na to zadevo, njegovo poročilo pa je bilo precej zadržano. Razmere, v katerih je živel Williams, je natančno preiskal in ugotovil, da so izredne. Williams je bil namreč predstavnik neke večje britanske firme, ki je prodajala premog v južnoameriški luki Elombiji, blizu Montevidea. Svoj posel je dobro poznal, razen tega pa je gladko obvladal tudi španski jezik.

Škoda, da ni pokazal večje umerjenosti, ko je zvedel, da

na navodila. Evan Williams je bil takrat že štirinajst let starejši in se mu v snu niso več prikazovale lepe vohunke. Razen tega pa je ob svojih redkih obiskih admiralitete le ugotovil, v čem je bistvo njegove naloge.

Mesec dni po izbruhu vojne je na Atlantski ocean zaplula neka izredno močno oborožena nemška »žepna križarka«. To je bil »Graf von Spee«, vojna ladja, ki je bila zmogljiva potopiti vsako drugo ladjo svoje teže in ki je bila dovolj hitra, da bi ušla vsaki ladji, ki bi mogla njo potopiti. O poslanstvu ladje »Graf von Spee« ni bilo nobenega dvoma: njena naloga je bila v tem, da je napadala zavezniške trgovske ladje in ovirala izvajanje anglo-ameriške pomorske strategije.

ladjo. »Graf von Spee« pa je čedalje bolj občutil pomanjkanje potrebnega materiala.

Eden izmed ljudi, ki so želeli v zasedi, je bil tudi Evan Williams, vendar se dotlej na njegovem sektorju ni pripetilo še nič posebnega. Nekega dne pa je nenadoma prejel naslednji kablogram: »Vaše sporočilo z dne 2. t. m.: tri tone aluminija. Pošljite. Kanadski konto. Tržišče Omaba.«

Williams se je takoj lotil dela. Pozoren je postal že na prve besede kablograma: 2. tega meseca ni bil namreč poslal nobenega sporočila. Iz preostalega dela kablograma je izločil ustrezne črke in potem, ko jih je pravilno sestavil, dobil naslednje nujno obvestilo: »Zadržite Takomo!«

PO SLEDI »TAKOME« DO »GRAF VON SPEE«

Prav nič nenavadnega ni v tem, da je prejeto sporočilo Williamsa silno vznemirilo, saj mu je to bilo prvo poslanstvo po petnajstih letih mirovanja. Bil je pripravljen uporabiti celo najradikalnejša sredstva. Naj podtakne bombo v premog? Ne, to ne bi bilo v skladu s tem, kar pričakujejo od njega. »Takomo« je treba le zadržati, ne pa potopiti.

Williams je dobro govoril špansko. Ko pa se je še preoblekel v ponošeno obleko in si obraz zamazal s sajami, se je pomešal med delavce, ki so natovarjali premog na ladjo.

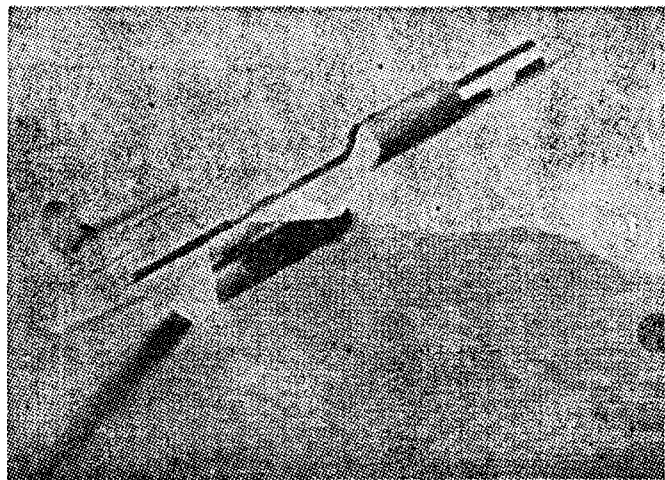
Williams je kot trgovec s premogom poznal v glavnih črtah tudi parne stroje. Ladja ni bila zastražena. Ko je Williams prispel na krov, mu pač ni bilo težko »popraviti« stroje. »Takoma« brez predhodnega popravila ni mogla na pot!

Kmalu pa je Williams prejel novo navodilo. Nekega večera so ga po telefonu poklicali iz Buenos Airesa. Potem ko sta se sprva razgovarjala o zalogah premoga, je njegov sogovornik mimogrede še omenil: »Kar zadeva onega malega begunca, ki ste ga bili zadržali... Sedaj ga že lahko pošljete njegovi materi, saj je to naposled njen edini otrok.«

Dva dni poprej je namreč neka britanska križarka ušla »Usukum«, predzadnje oskrbovalno ladjo komandanta Langsdorfa, ki mu je tako ostala le še »Takoma«. Williams je vedel, da bo »Takoma« krenila proti žepni križarki »Graf von Spee«. Nemška vojna ladja, ki ji je že močno primanjkovalo goriva in hrane, je plula naravnost proti zahodu, da bi se srečala s svojim zadnjim oskrbovalcem. Langsdorf tedaj ni vedel, da ga bodo pred ustjem La Plate pričakale tri britanske križarke.

Tako je »Graf von Spee« 13. decembra 1939. leta priplul na usodni sestanek. Čeprav hudo poškodovan, je po končanem boju le ušel zasledovalcem in se umaknil v luko Montevidea. Eden izmed tistih, ki so z obale opazovali prihod nemške vojne ladje v luko, je bil tudi Williams. Ko pa je »Graf von Spee« izteku roka, ki ga predvidevalo v takih primerih mednarodni zakon, izplul na odprto morje, kjer so ga pričakovale britanske vojne ladje, je Langsdorf raje sam potopil ladjo, saj ni imel nobenih upov na rešitev.

Evan Williams je s tem uspešno opravil svojo edino vohunsko nalogo.

V BESEDI IN PODOBI


NAJHITREJŠI IN NAJPOČASNEJŠI IZSTRELEK hkrati je ameriški projekt »Roadrunner«, ki ga uporabljajo kot tarčo za urjenje enot, oboroženih s protiletalskimi raketa »Hawk«. Najmanjša hitrost, ki jo projektil-tarča »Roadrunner« doseže, znaša manj kot 1.100, največja pa kakih 2.100 kilometrov na uro. V prvem primeru lahko leti le 90, v drugem pa celo 18.300 metrov nad zemeljsko površino.

utegne postati pomorski agent. »Človek s tako vneto morda ne bo ustrezal, toda v primeru potrebe bo lahko še koristen,« je predstavnik admiralitete napisal v svojem poročilu.

Williams je svoji domišljiji pustil prosto pot in v Elombiji čakal na nalogo, ki naj bi ga pripeljala na sled nemškemu vohunu. Morda bo treba sodelovati celo s kako privlačno vohunko? Zgodilo pa se ni ničesar takega. Williams je pa vsaka štiri leta enkrat odhajal na dopust v Anglijo in takrat se je vselej napotil tudi v admiraliteto. Oficir, s katerim je prihajal v stik, ga je vsakokrat zelo prijazno sprejel, toda dlje od lepih besed pa ni nikoli prišlo.

LOV NA
»GRAF VON SPEE«

Tako je šlo vse do 1938. leta. Tri tedne pred znanim Chamberlainovim potovanjem v München se je britanska admiraliteta nepričakovano spomnila na Williamsa in mu poslala natanč-

Tako se je začel lov. Zavezniške eskadrilje so zapirale poti, po katerih bi se »Graf von Spee« moral vračati. S tem pa je bila nemška vojna ladja povsem odvisna od svojih oskrbovalnih ladij, ki so jih bili Nemci že več mesecev poprej razporedili po raznih morjih in oceanih, in od tistega, kar je mogla zapleniti. Delovati je začela tudi pomorska obveščevalna služba.

Komandant Hans Langsdorf je bil s svojo križarko že tri mesece na plovbi. Dotlej se je še vedno srečno izognil svojim zasledovalcem, česar pa ni moč trditi za njegove oskrbovalne ladje. Te so morale večkrat pristajati v nevtralnih lukah, da bi se oskrbele z gorivom, živim in raznim drugim materialom. Ljudje, ki so v teh mestih čakali v zasedah, pa so takoj svojim firmam v drugih državah, včasih pa naravnost v London, pošiljali nedolžne telegrame. Nato pa bi vselej kaka britanska križarka prestregla ustrezno nemško oskrbovalno

MIRAN OSTAN:

Postal sem radio-telegrafist JA

Njihovi obiski so bili vedno bolj redki, zato pa smo zunaj občutli njihovo delovanje. Neke noči so pred ograjo taborišča eksplodirale ročne granate. Krivdo so naprtili nam. Klican sem bil na komando in povedal, da mi nimamo nikake zveze s tem. Bombe so eksplodirale izven taborišča, v taborišču pa je bil popoln red in mir, ker so vsi tovariši spali. Ni minilo teden dni, ko je prišlo do nereda v taborišču. Okoli 11. ure ponoči, ko smo vsi spali v polni temi, ker nismo imeli razsvetljave, me je vzbudilo vpitje in padanje kamenja. Slišal sem vzklike: »Viva Duce, viva Italia, viva il fascismo, viva il Re!« Vse to se je dogajalo na drugi strani naše kasarne, kjer so spali Istrani. Zavladovalo je splošno vpitje. Na tisti strani je bilo čutili pretep in lučanje kamenja. Kamen me je zadel v prsi, ko sem se v temi prebrijal tja. Nisem pa še prišel do tja, ko je bila od zunaj že vsa kasarna razsvetljena od avtomobilskih žarometov, skozi okna in vrata pa je vdira MP — Militer Police z brzo-strelkami. Sprva nisem mogel razumeti, kako da je MP tako hitro intervenirala, saj je vse skupaj mogoče trajalo 15 minut. Pozneje pa sem uvidel, da je bilo vse to pripravljeno, ugotovilo se je in bilo tudi razvidno, da so pretep povzročili trije močno pijani Istrani. Ker so to bili drugače mirni fantje, sem videl, da so morali biti od nekoga nahujskani in napojeni. Bili so precej zdelani in krvavi po obrazu. Takoj so jih posadili na džip, mene poleg njih in nas odpeljali v Palermo na C. I. C., to je »Criminal Investigation Company«. Do 3. ure po polnoči so nas zadrževali. Fantje niso kaj dosti odgovarjali, saj so bili močno pijani in hudo zdelani. Jaz pa sem opravičeval nered s tem, da so ga pač povzročili oni v pijanosti z lučanjem kamenja, z vzklikanjem Zivela Italija, fašizem, Duce in podobno. S tem pa so žalili naš narodni čut in zavest. Ves čas zadrževanja sem imel občutek, da je bilo vse naše dotedanje delo zaman, da bodo naše taborišče razpustili. Še drugi dan in nas porazdelili med Italijane po raznih taboriščih. Ob pol štiri so me pripeljali samega nazaj, ker so ostale tri zadržali. Vsak dan sem čakal, da me pokličejo in povedo, da je naše taborišče razpuščeno, med tem pa je življenje v taborišču potekalo normalno.

Morda ni minilo deset dni, ko sta prišla pome dva vojaka od MP. Bil sem prepričan, da me zopet vodita na zadrževanje k C. I. C. oddelku.

Prihajala pa sta me na komando taborišča. Na moje začudenje so bili zelo prijazni. V negotovosti sem premišljeval, če ni to zatišje pred nevihto. Povedali pa so mi, da se mi lahko vključimo v ameriške delovne čete. To so čete, ki delajo v zaledju ameriške vojske in ne v prvi liniji. Kdor pristopi, dobi popolnoma novo ameriško vojaško obleko, hrano kot vojska, plačan bo kot delavec, istočasno pa bo priznan kot sobojevnik. Na rokavu pa bo imel kot znak prišit bell obris Italije (škorenj). Pri nekaterih Italijanih sem že to videl. Dali so mi precej hitrofiranih prijavnih pol, da jih interesi izpolnijo.

Pri vsem tem sem videl zopet le manevar kraljevih pristašev, ki bi radi razbili našo enotnost, tembolj, ker po tistem nočnem pretepu niso prišli več v taborišče.

Vso stvar sem povedal le nekaterim našega posvetovalnega odbora, da ne bi zvedeli vsi tovariši, ker bi mikavni pogoji gotovo katerega odtegnili od naše srede. Sklenili smo, da grem čez dva dni k Američanom in jim povem, da noče nobeden iti v delavske čete, kakor smo to že večkrat povedali, temveč da smo vsi pripravljene se boriti na strani zaveznikov, ampak samo na domači zemlji, to je v Jugoslaviji. Tako sem tudi napravil.

Medtem so Boleslav Lipovš iz Sela na Vipavskem, Alojz Skarabot iz Sempasa in še en tovariš iz Sempasa, imena se ne spominjam, s sodelovanjem Dalmatince Leontiča preskrbeli posebne znake, ki smo jih nadel na rokave. Bila je to majhna jugoslovanska zastava z rdečo zvezdo in napisom: »Jugoslavija — Partizan«. Kmalu sem bil klican na zagovor na ameriško komando taborišča, kakor smo predvidevali. Izgovoril sem se, da nosimo znake zato, da se ločimo od Italijanov, ki imajo našto na rokavih belo slihueto italijanskega škornja. Da nosimo tak znak, je pa logično, saj je to naša zastava. Zastave pa so fantje kupili v mestu, saj v trgovinah prodajajo vse zavezniške zastave. Drugih ukrepov niso podvezli, vsaj tiste dni ne. Vse pa je imelo hušje posledice. V ozadju so bili krajevi pristaši. Hoteli so nas čim dlje oddaljiti od Sicilije in Jugoslavije.

Kmalu nato, bilo je prve dni novembra 1943, ni prišel k meni isti podoficir ali oficir in naročil, koliko ljudi bo šlo tisto jutro na delo, temveč sta prišla dva oficirja in nekaj podoficirjev. Prej so bili vedno prijazni, tedaj pa so bili surovi. Ukazali so mi, naj dam takoj povelje, da vsak pospravi samo svoje osebne stvari, ostalo pa naj pusti nedotaknjeno in se postavi v vrsto po četah pred kasarno. Na moje vprašanje, zakaj vse to, nisem dobil odgovora. Ko je bilo vse nared, smo odkorakali na železniško postajo. Bilo nas je okoli 700. Ob 11. uri smo odpotovali neznan kam, natrpani v živinske vgone. Vlak se ni pomikal proti vzhodu, ob obali, proti Messini, temveč proti jugu v notranjost otoka, skozi mesto Piazza Armerina, ki je v centru Sicilije in dalje. Drugi dan proti mraku smo prispeli v Augusto, malo obmorsko mesto na vzhodni strani Sicilije. Iz vlaka smo takoj odkorakali na izkrcavalne ladje. Na teh ladjah je bilo že okoli 150 Slovencev. Pripeljali so jih pred nami iz Siracuse in Catanie. Čakali so samo na naš prihod in na noč. Tik pred odhodom, ko so mornarji že vlekli na ladjo naveze, se je pojavil na pomolu dr. Macun in vpil: »Sedaj greste v Afriko, tam boste popolnoma svobodni!« Macuna nismo nikdar več videli. Opravil je svoje po neuspešni misliji na Siciliji.

Naslednji večer smo prispeli v Bizerto. Pomol in ladjo so zastražili De Gaullovi Marokanci. Natovorili so nas na stare italijanske tovornjake in odpeljali. Kje smo se vozili, nismo videli, vozili so brez glavnih luči v polni temi; bilo je oblačno. Po večurni vožnji smo se ustavili, ne da bi mogli ugotoviti, kje smo. Iz kamionov so nas dobesedno nagnali v taborišče, ne da bi nas postavili v vrsto ali prešteli. Gnali so nas v temi kakor čredo ovc. Videlo se ni nič. Na vohodu sem zagledal italijanskega karabinjerja, ki je opravljal notranjo službo in ga vprašal, kje bomo spali. Z roko mi je pokazal smer in rekel, češ da je tam polno šotorov, velikih in majhnih. Drugo jutro smo ugotovili, kje smo in kaj so nam pripravili privrženci kraljeve vlade.

Bilo je to velikansko taborišče ujetnikov v Tunisu, imenovano »Cassar Seid«. Mi pa smo tičali v kazenskem oddelku tega taborišča, ki je bilo še posebno zavarovano in zastraženo. Imelo je dve žični ograji.

(NADALJEVANJE)

Občinska skupščina Metlika

IN DRUŽBENO POLITIČNE ORGANIZACIJE ČESTITAJO VSEM PREŽIVELIM BORCEM OB 22. JULJU — DNEVU VSTAJE NA SLOVENSKEM.



Jošt Rolc:

Gorenjska pomlad 1945

Deževni april se je umaknil sončnemu maju, ki je s toplimi žarki, cvetočimi poljanami in ozelenelimi gozdovi okrasil porajajočo se svobodo. Petje ptic se je vtapljalo z zadnjimi rafali, ki so oznanjali konec štiritletne teme in rojstvo novega jutra brez krvi. An temnih oblakov.

Iz gozdov so hiteli partizani z zastavami in harmonikami. Strumno so zakorakali po glavnih cestah v vasi in mesta pod slaboloke, med množico v cvetje in objeme. Solze radosti so ro-

tekmovati s časom, če so hoteli izvršiti povelje svojega notnega poveljnika Tita in zasluženo praznovanje odložiti za poznejše dni. Tudi sovražnik je hotel, da bi se izmaknil jekleni pasti.

Del Kolerškega odreda, ki je 4. maja osvobodil Begunje in rešil zapornike, zapisane smrti, je po opravljenem delu hotel čez Karavanke, takoj nato pa se Jeseniško bohinjski odred, ki je deloval v Selški dolini. Med Bohinjko in Dolinko je ostalo le nekaj stotin partizanov iz Komande mesta Bled, okrožja,

PRISPEVKU JE BILA DODELJENA TRETJA NAGRADA NA NATEČAJU »OSVOBODITEV«, KI GA JE RAZPISALO UREDNIŠTVO »TV 15«.

četa pod poveljstvom komandirja Gorazda Finžgarja pa je zasedla položaje nad Jesenicami na področju Blejske Dobrave in Mežaklje. Ta enota naj bi po načrtu v pravem trenutku zasedla Jesenice in onemogočila sovražniku pobeg. Drugi deli oziroma bataljon Komande mesta, kakor se je imenovala ta skupina, je nadzirala bohinjski kot in blejsko kotlino.

Prve dni maja se je v Bohinjsko Bistrico nateplo več skupin policistov iz primorskih posadk in Sorice, ki so se umaknile pred napredujočimi rednimi enotami JA. Bohinjska posadka se je tako povečala na približno 400 mož, oboroženih z vsem sodobnim in težkim orožjem. Da bi zavrl nagel prodor naših čet iz primorske strani, so minirali bohinjski predor, ki je povezoval pred vojno jugoslovansko obmejno postajo Bohinjska Bistrica s Podbrdom.

Vsi položaji okoli postojanke so bili čvrsto v posesti naših borcev. Na poziv partizanov, naj se okupatorska posadka v Bistrici brezpogojno vda, se je njen komandant, zavedajoč se svojega nevdržnega položaja, skušal z zvijačo izveči iz obroča s predlogom za enodnevno premirje, dokler ne premisli o pogojih. Partizanske sile na tem kraju, kakor tudi na ostalem področju Komande mesta, niso bile dovolj številne, da bi lahko z borbo dosegle kakšen uspeh, zato ni kazalo drugega kot čakati naslednjega dne: Na presenečenje naših borcev pa je celokupno sovražnikovo moštvo pod okriljem noči po skritem pohodu pobegnilo proti Gorjam nad Bledom. Partizanom je v postojanki ostalo le nekaj težkega orožja in opreme, vso ostalo oborožitev pa so bežeči Nemci vzeli s seboj.

Kar ni uspelo Komandi mesta v Bohinju, ji je uspelo v Gorjah, kjer je njena četa zajela celo kolono iz Bistrice. Naši so Nemce takoj razorožili in pod stražo vrnili čez Pokljuko nazaj v Bohinj, kjer so prav tisti, ki so minirali prodor, morali očistiti ruševine in usposobiti progno.

Podobno je bilo tudi s posadko v vojašnici na Bohinjski Beli. Tudi to moštvo se je hotelo izogniti vdanju in pobegniti proti Jesenicam in dalje v Avstrijo. Vendar pa je tudi te doletela ista usoda kot policiste iz Bistrice. Nekatere pri Jesenicah so naši vse polovili in razorožili. Tako je bila osvobojena vsa Bohinjska dolina do Bleda.

Na Bledu pa je nastal med temi dogodki pravi vojaški tabor s številnimi pripadniki vseh mogočih oddelkov vojske, policije, gestapa in vlasovcev. Semkaj se je natepla vsa zločinska sodrga v zadnjem in odločilnem poskusu, da se organizirano izmuzne pred partizani, računajoč na progno iz Kranja proti Jesenicam in naprej na Koroško, ki je bila še v njihovih rokah.

Po zavzetju Bohinjske Bele, kjer je bilo zaplenjeno precej novega orožja in opreme, med drugim tudi dva topiča, je Komanda mesta hameravala prodreti s svojimi četami naravnost na Bled. Toda Nemci so pri tako imenovanih dvornih garažah na Mlinem, kjer je bila nastanjena močna posadka šole za dressuro policijskih psov, ojačana z drugimi oddelki, upostavili čvrsto obrambo na dominantnih položajih nad Savo Bohinjsko. Okupatorski župan Paar je uvidel, da mu v obleganem Bledu ne cvetijo več rožice, zato je tregal prihod na Bohinjsko Belo in na železniški postaji stopil v stik s komandantom mesta zaradi pogajanj o prevzemu oblasti z izgovorom, da bi zaščitil občane. Partizanom pa kljub temu ni nudil nikakršnih sprejemljivih zagotovil, ki bi zajamčili partizanom to, kar so želeli. Uvideli so, da ni mesta utvaram in so brez odlašanja posedli položaje pod vasjo Kupljenik, odkoder so z desetimi zaplenjenimi minometalci začeli obstreljevati sovražno obrambo pri garažah. Ostale čete Komande mesta so medtem prodirle ob progi Bohinjska Bela-Bled do železniške postaje Bled-jezero in čez Narčično proti Krnici v Gorjah. Štab se je prestavil na Hortune, odkoder je vodil operacije svojih enot vse do osvoboditve Bleda. Nemci so brez večjega odpora odnesli pete iz postaje in hotela Triglav, pred tem pa so se naglo umaknili tudi iz Gorij.

Bleščani so te dni živel v nestrpnem pričakovanju. Vsi aktivisti so bili na nogah. Odbori OF so pripravljali vse potrebno za sprejem osvoboditeljev. Za zastrtimi okni so se v skritih sobah zbirale ženske in iz nemških zastav šivale naše zastave. Mladina je pisala gesta dobrodošlice. Posebno aktiven je bil odbor v naselju Grad z ilegalnim imenom »Sojna 2«, ki je v vseh okupacijskih letih razvil izredno delavnost in močno obveščevalno službo. Veliko zaslug za tako uspešno delo tega odbora gre zlasti njegovemu tajniku Francu Jarcu-Marjanu, ki je služboval v nemškem občinskem uradu in tam neopaženo stikal za važnimi podatki o okupatorju in njegovih namerah. Gestapovci so sicer vedeli, da nekdo pošilja partizanom podatke, vendar zaradi izredne spretnosti in kon-

spirativnosti nikoli niso prišli na sled našemu ilegalcu. Za posebno presenečenje je Marjan poskrbel še nekoliko dni pred osvoboditvijo. Osebe nemške pušarske delavnice v naselju Mlino je prepričal, da je naložilo kompletne naprave in gradivo te delavnice na tri voze in jih pod njegovim vodstvom skrivaj odpeljalo v Gorje k partizanom.

Takoj po osvoboditvi Bohinjske Bistrice pa je deloma tudi po njegovi za- slugi odšla iz Bleda preko Pokljuke celotna posadka žandarjske postaje in se v Bistrici vdal Komandi mesta Bled. Nekateri od teh žandarjev so pozneje, dastravno ne prostovoljno, sodelovali kot merilci pri mimometih s kupljenjskih položajev v partizanskem napadu na policijsko obrambo pri garažah na Mlinem.

Štabu na Hotunjah se je v teh dneh nenehno prijavljalo na stotine novih prostovoljcev iz vseh krajev zgornje Gorenjske, ki so se želeli vključiti v enote Komande mesta. Le-ta je v naglici ustanovila in oborožila nove čete, ki so pozneje sodelovale pri osvoboditvi Bleda, Lesca, Radovljice in Jesenic. Streliva in orožja je bilo več kot dovolj, med drugim tudi nekaj topov manjšega kalibra, ki so bili zaplenjeni v Bohinju in Bohinjski Beli. Številno oboroženih borcev se je naglo povečalo v nekaj nad tisoč. Kljub temu se položaj ni dosti spremenil, ker so naše čete morale nadzirati izredno veliko območje od obronkov Jelovice nad Bohinjko do tromeje pri Ratecah. Nacisti so še vedno krepko držali in svojih rokah Bled, Lesce, Radovljico, Tržič, Jesenice in kraje ob progi, po kateri so sopihale dolge kompozicije poraženih čet iz balkanskih bojišč. Transporti so bili zavarovani z oklopnimi vlaki in oskrbljeni s kompletnimi inženirskimi napravami za postavljanje mostov in tračnic, da so si lahko zagotovili prevoz. V vagonih je bilo vsemogoče blago in zaloge naravnega blaga, s katerim so hoteli pobegniti v Avstrijo.

Da bi dosegli varnost prevozov, so temeljito zaščitili progno. V ta namen so vzpostavili močno obrambno črto na severni in zahodni strani Bleda. Od blejskega grada, preko močvirnatih Blat, kjer je zdaj nogometno igrišče, preko Homa nad Zastopim in dalje proti Jesenicam so na gosto razporedili svoje topništvo in vztrajno obstreljevali partizanske položaje proti Gorjam in po pobočjih Mežaklje. Vsa kanonada pa ni imela nobenega učinka, ker so granate zadrževale v prazno. Partizanske patrulje so bile že neposredno pri utrjenih prihodih in z motilnim ognjem nadlegovale obupane Nemce. Sedmega in osmega maja so se izselili zadnji nemški četilni uslužbenec in učitelj iz občinskih in drugih okupatorskih ustanov v Radovljico in na Bledu. To so bili najkvroločnejši nacistični elementi, ki so vsa okupacijska leta strahovali ljudi in gospodarili po zasedenih krajih in mestih.

Partizanska komanda v Gorjah je v želji, da doseže, kar se doseči da, napolnila kurirsko Jožico Dijk na Bled, kjer je oddala ultimata osebno zloglasnemu obersturmführerju Helmuthu Rosumecku, da se z celotno posadko na Bledu vda, ker bi tako edino lahko preprečil nepotrebno prelivanje krvi. Izkušeni na-

cistični lisjak je ultimata gladko zavrnil, češ, da ni tako neumen, da bi verjel partizanskim jamstvom in kurirko mirno odslovil. Se isto noč je kar se da prikrito, zmanjkalo vse do zadnjega vojaka na Bledu. V naglici so iz neznanih vzrokov pustili v hotelu Toplice le svoje ranjence.

Osmega maja zvečer so prve patrulje s komandantom mesta Nikom Fabjanom in komisarjem Prhnetom prispele na Bled. Svoj štab so takoj namestili v izpraznjenem hotelu Jelovica in poslali patrulje proti Lescam, kjer so bili nemški položaji. Nemški oddelki, ki so ščitili progno, so se sicer pomaknili na levi breg Save Dolinke, vendar nihče ni vedel, kje se zadržujejo. V takšem položaju je bila potrebna kar največja previdnost, zato glavna čet Komande mesta te noči ni okorakala na Bled, marveč je zasedla bližnje položaje v neposredni okolici, večji del pa se je pod poveljstvom komandanta bataljona Jožeta Gračlja utrdil na desnem bregu Save, da bi se izognil morebitnemu presenečenju. Kljub vsem ukrepom pa se je prav to tudi zgodilo. Malo pred polnočjo se je na cesti izmenada pojavil nemški oklopni avtomobil, ki je nato prekriziral po Bledu, oddal nekaj rafalov in se prav tako izmenada vrnil proti Lescam, kjer so obtičali njihovi vojaški transporti.

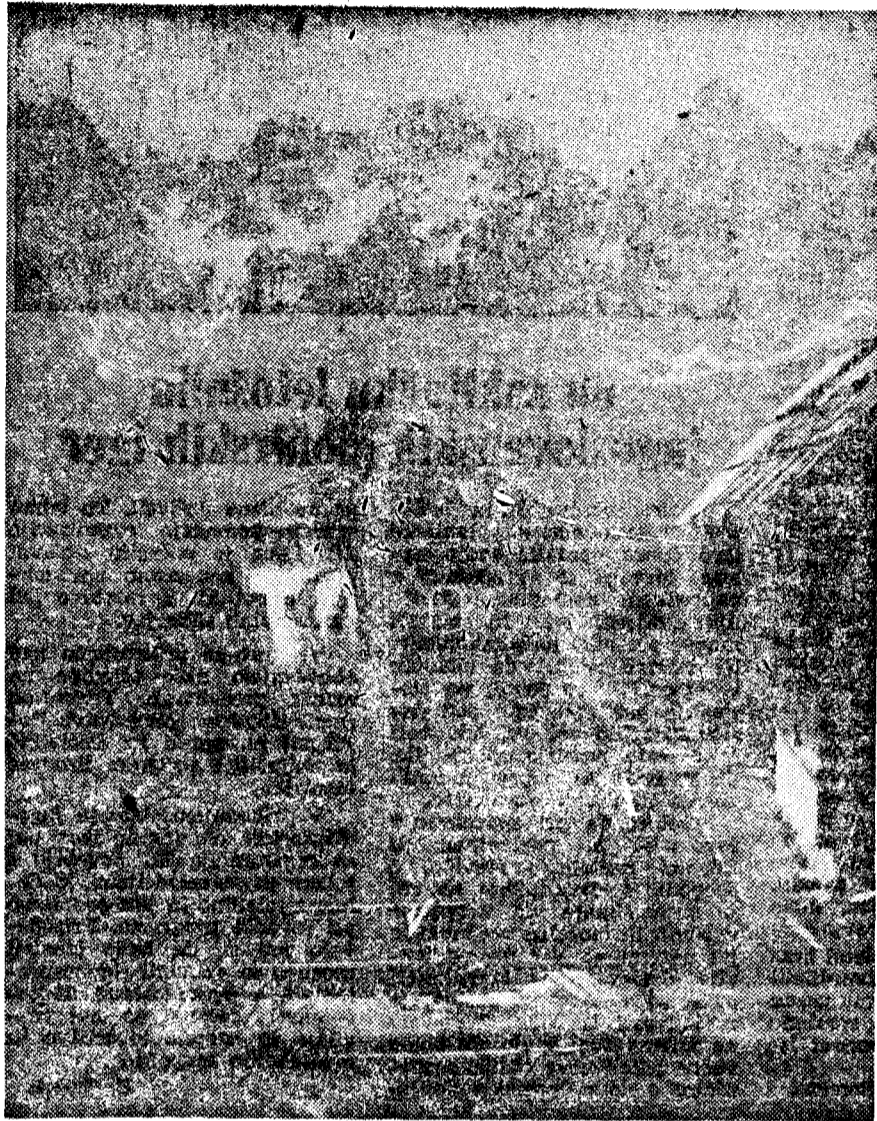
Devetega maja je uradno kapitulirala nacistična Nemčija. Vse svobodoljubno človeštvo je slavilo zmago nad največjim sovražnikom v zgodovini. Prav ta dan, ožarjen s spomladanskim soncem, je tudi Bled dočkal svojo svobodo. Nastopil je dolgo pričakovani trenutek. Iz gorjanske smeri preko Rečice po današnji Prešernovi cesti so prikorakali, okiteni s cvetjem, zastavami in harmonikami, borci enot Komande mesta Bled na čelu s komandantom Fabjanom in komisarjem Prhnetom na konjih. Staro in mlado se je gnetlo v vznemirjeni in natdušeni množici, ki je s cvetjem in slavoloki z gesli pričakala osvoboditelje na križišču med današnjim Počitniškim domom PTT in Zdravstvenim domom. Brezmejno, prisrčno navdušenje, poljubni, objemi, solze radosti, vse se je nenkrat strnilo v eno samo misel in izpolnjeno željo — svoboda. Po dolgih štirih letih trpljenja v temi gestapovske inkvizicije je neuklonljivo ljudstvo dočakalo zlato svobodo.

V ostopodnih četah ni bilo mnogo tistih, ki so za ta trenutek dali svoja življenja. Več kot 50 junakov iz tega kraja je ostalo nekeje v pokljuskih gozdovih, na obronkih Jelovice, po kraških globelih Primorske, ali celo na bregovih Krke. Njihove matere, žene in sestre v črtni so zaman s pogledi iskale znane obraze, čeprav so na tihem, prav na dnu srca upale, da bodo prišli s tovaršči.

Naslednjega dne so borci z vso partizansko odločnostjo naskočili nemško obrambo okraj Save, osvobodili Lesce, Radovljico, zajeli transporte vojaštva z vsem orožjem in naropanim plenom in odgnali v radovljiške barake. Se večerj naduti, krvoločni vojščaki hernvoška so se klavrno strnili v kolone in kakor tropi ukročenih zveri topo buljili v prazno. Boječe so se izmikali obtožujočim pogledom svobodnih ljudi, kot zasaceni strahopetni zmikavci z brezobličnimi iluzijami o svoji usodi.

Takoj ta dan so se ljudje še enkrat zbrali. Zopet so navdušeno pričakali in gostoljubno sprejeli hrabre hercegovske vojske iz 29. hercegovske divizije, ki je nato prevzela vojaške naloge in številne ujetnike.

Med sotočjem Save Bohinjske in Save Dolinke so piapolale zastave svobode.



sile odločne obraze klenih borcev in onih, ki so razprostirali roke in srca v objem dobrodošlic. Pesmi in vzkliki zmagoslavja so odmevali na ulicah in se mešali z zvoki koračnic v eno samo komaj dojemljivo radost, kakor da je preveč naenkrat. Ket bi ne bila stvarnost, marveč prijetne sanje, privid, ki se bo zdaj pa zdaj razpršil. Se kakor pčera- raj je zvenel v ušesih topot jeklenih korakov in ledena povelja tujih zavojevalecev, ki so vzbujala srh v kosteh in sovraštvo in srču. Včerajšnji dan je postal že preteklost, ki jo bo treba čimprej pozabiti za vedno in nepreklicno.

Skrajni senvrozahod naše domovine, med Karavankami in Julijskimi Alpami, je najpozneje dočkal svoj praznik. Ta najlepši del slovenske dežele, ki ga je topoglavni Hitler proglasil za germanskega do sodnega dne, je postal spet slovenski, čeprav je moral trpeti okupacijo do zadnjega strela te vojne. Medtem ko so drugi kraji že dneve in tedne slavili zmago in že hiteli obnovljati ruševine, so se ob Savi Dolinki in Savi Bohinjski gnetle poražene nemške in kvislinske čete, odločene, da s silo orožja izsilijo prehod čez Karavanke. Čeprav poražena, nacistična soldateska niti najmanj ni bila pripravljena odložiti orožje in storiti to, kar ji je edino kazalo — vdati se zmagovitim slovenskim partizanom. Generalisti možgani niso mogli prenesti dejstev, da so partizani zavezniška vojska, če pa se že mora zgoditi tisto, kar se bo nezbežno zgodilo, se bodo vdali prej Angležem in Američanom kot pa partizanom. Če so že morali izbirati med črnim in še bolj črnim, bodo izbrali prvo, ker bo tam več milosti in manj tenkočutnosti za storjene zločine.

Kljub temu pa si je svoboda nezadržno utirala pot. Slovenski partizani in divizije Jugoslovanske armade so podili in lovili umikajoče se tolpe brez preda. Sovražniku je treba brezpogojno preprečiti, da bi ušel zasluženi kazni.

Z vsako jutranjo zarjo teh dni so vstajali novi upi, ki so prežemali ljudstvo teh krajev, ki je nestrno čakalo svobodo. Čim bližje je bilo bobnenje topov in čim večja je bila zmeda na zatrpanih cestah in progah, tembolj so neugnani upi zoreli v prepričanje, da bo vsak hip konec nacistične tiranije. Nestrno pričakovanje se je stopnjevalo v vzdušje kot pri brodolomcih na osamljenem otoku, ki se jim približuje rešilna ladja, da bo vsak trenutek s krmo ob bregu obale.

Četrta armada in slovenski IX. korpus sta že bila v Trstu. Tanki z rdečo zvezdo so se valili skozi Trento in okrašen s primorskim cvetjem hiteli naprej proti Koroški, da bi sklenili obroč s III. armado, ki je prodirala po dravski dolini proti Gospe Sveti. Osvoboditelji niso imeli časa za slanje, za zdravice svobodi, bratstvu in enotnosti. Morali so

VDV čete in terencev. Večina domačinov se je borilo v brigadah IX. korpusa. Obveščevalni center na Jelovici je imel polne roke dela. Načelnik Jože Kapus, radiotelegrafist Edvard Ličen in kurirji niso spali tiste noči. Depeše iz Glavnega štaba Slovenije in obratno so kar deževale. Komanda mesta Bled je imela svoj sedež v graščini Stare Fužine v Bohinju. Ze dober mesec pred osvoboditvijo je prejela navodila od korpusa glede ukrepov, ker je bilo pričakovati skorajšnjo kapitulacijo hitlerjevske Nemčije. Da je ne bi dogodki prehiteli, je že nekaj dni zatem oddelek te komande na juriš zavzel žandarjsko postajo v Gorjah. Komandant mesta Niko Fabjan in komisar Brane Prhne sta se dobro zavedala odgovorne naloge. Tudi njima je primanjkovalo časa. Ljudem v komandi se je zdelo, kot da med večerom in jutrom ni nič. Položaj je zahteval nagle odločitve in kar se da odločne ukrepe.

Mrzlično premikanje sovražnih enot in zmedeno pripravlanje na odhod nacističnega civilnega aparata v tem delu Gorenjske je že kazalo znake razsula, ki pa so ga večje prikrivali v upanju, da se bo vsa ta sodrga nekasnovano umaknila prek Karavank. Njihove moči tako v številu kot v orožju ni bilo podcenjevati. Bilo bi nesmiselno dopuščati kakršnakoli presenečenja. To pa je narokovalo najtesnejšo zvezo in sodelovanje operativnih enot Komande mesta in VDV, ki je v teh dneh imela svoj sedež v barakah nad Studorjem v Bohinju. Od tam so prihajala vsa najnovejša obveščila o premikih in nakanah sovražnih enot v Bohinju, na Bledu, Radovljici in Zgornjesavski dolini. Poleg teh obvestil pa je Komanda mesta prejela dragocene podatke tudi neposredno od vaških in okrajnih odborov OF, ki so do potankosti seznanjali partizane o stanju v še zasedenih krajih.

Konec aprila je Komanda mesta Bled razpolagala z okoli 280 borci, razporejenimi v dveh bataljoni. Če k temu številu prištejemo še dokaj neznatne moči oddelkov VDV enot, minerskega voda »Ratitovec« na Jelovici in oboroženih pripadnikov narodne zaščite, na tem področju ni bilo več kot 500 za borbo sposobnih borcev nasproti 3000 sovražnikovim vojakom, v glavnem iz pojačanih posadk v Bohinjski Bistrici, na Bohinjski Beli, Bledu, Radovljici in Jesenicah z ostalimi zgornjesavskimi postojankami. Te sovražnikove sile pa so iz dneva v dan nenehno rasle, kar je še bolj povečalo že tako nezaviden odnos sil.

Komanda mesta je spričo takšnega stanja takoj ukrenila vse potrebno, da zagotovi kolikor toliko načrtno nadziranje svojega področja.

Komandir Polde Šumi je s četo blizu 90 borcev nemudoma krenil čez Pokljuko in Radovno proti Kranjski gori z nalogo, da nadzoruje vso Zgornjesavsko dolino in da v primerne trenutku stopi v akcijo na zahodni tromeji. Druga

SGP

»PIONIR«

Novo mesto

z gradbišči: Ljubljana, Trebnje, Novo mesto, Videm-Krško in Brežice opravlja vse vrste visokih in nizkih gradenj.

Razpolaga tudi z lastnimi centralnimi obrati in projektnim birojem.

Priporoča se za naročila.

OB DNEVU VSTAJE SLOVENSKEGA NARODA ISKRENE ČESTITKE VSEM DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM.

HUJSKAČI

Bliskovito je treščila med skupino izseljenih Slovencev blizu Augsburga novica, da je vojna končana. Geršakov Tone, kmet iz Buč, je z drugimi zavrtel in zapel. V prsih se mu je nekaj odluščilo, kar ga je polna štiri leta stiskalo. Takrat, 1941, so ga brez vsake krivde naložili na kamion in izgnali z domačije. On ni poznal niti partizanov niti kakšne druge politike, pa ga je vseeno zavrtelo med krutimi kolesi vojne vihr. Živeti so ga pustili, toda hlapčevati je moral pri nemških kmetih in izseljenjskih taboriščih. Danes obuja spomine na svojo odisejano in je vesel, da je doma, čeprav so mu hoteli vrnitev po vojni prepričati.

»Takrat, ko smo zvedeli, da je konec... Sam ne vem, od kod se je vzela pesem 'Kovači smo in naša sila...' Mislim, da mi bo prsi razgnalo, tako smo vpili in se drli, pa še vinca okusili nismo. Okna so se tresla, tako smo udarjali, moči so se nam vračale... Nemci so se nas po malem zbali in so zlezli v svoja bivališča kot krti, ki si pri svetlobi ne upajo na dan.

Potem smo nestrpno čakali, da se vrnemo v domovino. Pa mi šlo tako gladko! V taborišču so se širili glasovi, da je doma vse narobe. Čisto so me zmešali. S prijateljem Bizjakom iz Buč sem že stal pri vlakcu, ko zvem, da se ni odločil za vrnitev domov. Priključil se je skupini, ki ni šla v Jugoslavijo. Nak, da bi se ne vrnil na domačijo! Če me sam vrag čaka na pragu, vrnem se! Tako sem se odločil in zdril od vlaka. Oni so se kmalu odpeljali, ne vem, kam. Zdej pa smola! Povedali so mi, da so za šest mesecev vsi transporti ustavljeni! Lasje so se mi zježili, tako sem se prestrašil. Kaj pa zdaj? Hitro sem pisal kar štirim sorodnikom, pa so mi vsa pisma vrnila s pojasnilom, da Nemčija še nima nobenih stikov z Jugoslavijo. Povrhu so

se priklatali še ustaši, Nemci iz Bačke, Banata, ki so pripovedovali take, da sem si predstavljal, kako doma in vsakogar preži samo še smrt. Če bi se vrnil, še doma videl ne bi, so pravili, ker bi me peljali kar naprej v Sibirijo, v taborišče. Delati bi moral za Ruse, dokler ne bi crknili. Verjemite, čisto sem bil zmešan, nikogar pa vprašati nisem mogel, kako je v resnici.

Kdo so ustaši, še dobro vedel nisem. Glava me je bolela od skrbi in premišljevanja. Dobro pogruntaj, Tone, preden storiš korak, se mi je vrtilo po glavi. Čakal sem. Po nekaj mesecih sem se odločil, da v Augsburgu poiščem nekoga, ki mi bo lahko povedal, kako se naj vrnem v Jugoslavijo. Čisto po naključju sem srečal Banačana Walterja, ki je zdaj živel v Landsbergu, kakih sto kilometrov daleč. Skupaj sva iskala jugoslovanski konzulat, pa nisva imela sreče. Nihče nama ni kaj več povedal. Walter se je proti večeru razjezil, vse preklel in me zapustil. Sam sem ostal v tujem mestu sredi noči. Kdo ve, kaj bi se mi lahko pripetilo! Blodil sem na slepo po ulicah in na nekem poslopju zagledal ameriško zastavo. Tja pojdem vprašati, se mi je poblislilo. Stražar me je ustavljal in vpraševal, a ga nisem razumel. Jugoslavija, Slovenija, sem ponavljal. Amerikanec se je nasmehnil, me lopnil po rami in vzkliznil nekakšen 'okej'. Po telefonu je poklical tolmača.

»Dober večer!« je prijazno pozdravil vojak v rumenkasti uniformi. »Kaj želite?« Vesel sem bil, da sem slišal domač pozdrav. Hitro sem mu povedal, da bi rad domov, pa ne vem, kam naj se obrnem. Pokazal mi je okoli vogala in še nekaj ulic. »Lahko boste našli. Vaša zastava visi nad vrati. Lahko noč in dosti sreče!« Kreplko mi je stisnil roko.

Krenil sem po nakazani poti. Ze zdaleč sem zagledal nad luč-

jo našo zastavo. Ni bila čisto taka kot nekoč. Rdeča zvezda je bila na sredi. Počasi sem se bližal, nič kaj korajžno ter razmišljal, kako me bodo sprejeli. Čisto blizu stavbe sem naletel na Poljake. Kaže, da je bilo tam nekakšno zbirališče ali taborišče. Neko Poljakinjo sem vprašal, če je tu tudi kakšno jugoslovansko zbirališče. Bolje, da ne bi vpraševal! Nenadoma se je zgrnila okoli mene cela gruča, največ je bilo žensk. Spraševali so me, kaj bi rad, koga iščem? Povedal sem jim vso resnico, da sem Slovenec, zdaj delam pri nekem nemškem kmetu, pa bi se rad vrnil domov.

»Ljubček, se ti je zmešalo!« je vzkliznila mlada ženska. »Rad bi v Jugoslavijo, pa sploh ne veš, kam rineš? Zdej boš šel v Bučko, za Stalina. Ti še ne veš, kaj je komunizem! Peljal se boš, toda samo v Sibirijo. Bedak, ti!« Druga je zavreščala: »Take tepce bi morali pobiti.« Odrinil sem ženski in jo ucvril proti hiši z našo zastavo. Kar bo, pa bo! Zenske so pretile s pestmi in vpile za menoj; ničesar več nisem razumel.

Pred vrati našega zastopstva sem postal, nisem se mogel ojuščati, da bi vstopil. Kam je čaka za neznanimi vrati? Ali resnično jetništvo in tlaka? Ali reš nimam več doma? Kdo je zdaj na naših Bučah, na Kozjanskem? Verjemite, gotovo sem več kot petnajstkrat stopil mimo vhoda, pa si nisem upal zaviti čez prag. Ali me bodo odpeljali v Sibirijo? Ljudje, ki so se natepli iz Hrvaške, so pripovedovali grozovite reči. Kmete da zganjajo h kotlom, nobene svobode ni več. Tako nesrečen sem bil: nihče mi ni hotel povedati nekaj lepega o domu. Nenadoma sem se pognal skozi vrata. Po stopnicah sta prihajala dva fanta. Enega sem prijel za roko in ga potegnil v kot. Začuden me je pogledal in se me otresel.

»Kdo ste? Kakšni ljudje ste tu?« sem ga hitro vprašal. Zdej

se mu je razsvetlilo lice. »Mi smo bratje Hrvati!« je vzkliznil. Sprva me je hladno spretelo. S Hrvati sem imel slabe izkušnje, govorili so mi samo slabo o partizanski Jugoslaviji.

»Od kod pa si ti?« me je potikal, čeprav sva se komaj srečala.

»Slovenec sem, iz Buč blizu...« Nisem povedal do konca, ko me je krepko stresel. »Človek, midva sva rojaka. Onkraj Sotle pri Imenem pa sem jaz doma!« Objela sva se in poljubila v lica iz vsega srca. Še na stopnicah sem mu povedal vse. Cuj, kako je s tem vašim komitejem tu? Ali res ne morem domov? Ali me boste zaprli, če me vpišete? Široko sta se zarežala oba. »Od kod pa si se vzel? Še predolgo si bil tu, ne da ne bi smel zdej domov. Le gor v pisarno stopi, vse ti razložijo. Zdravo, sosed!« Zdirjala sta po stopnicah.

Stopal sem gor in še razmišljal. Walter, neki ustaši, pa še tiste Poljakinje: čuda so pripovedovali, da me je zgrozilo. Kaj pa, Tone, če so te potegnili za nos? Tu me bodo vpisali, pa hajd v ječo. Na prihodnji stopnici sem postal in prisluhnil. Tonček, bodi previden! Če bo kaj narobe, zbežim, sem sklenil. Še sem kolebal, ko stopi na hodnik čedno dekle. Komaj me je opazila, je že plosnila z rokama: »Hej, to je pa Slovenec!« Skočila je k meni in še midva sva se poljubila na lica. To je bilo čudno! V tujini, daleč zdoma, pa tako topel sprejem. Doma potem že ne more biti tako hudo, kot so me strašili. Tega srečanja s fantom in dekletom nikoli ne pozabim, do groba ne! Po obrazu je spoznala, da sem Slovenec! Kdo bi vedel, kje so danes ti ljudje?

Ni bilo dolgo, ko sem zvedel vse. Doma je lepo, od vseh vetrov se vračajo ljudje, ki jih je raztepla vojna. Prekleti hujskači pa so me prestrašili, da skoraj ne bi vedel, kam bi se naj dal. Izselili so me iz Buč, gestapovci so me pretepali in mučili, nazadnje pa bi skoraj še domov ne upal. S prvimi transporti se nisem vrnil, držal sem se prijatelja; potem pa me je prehitelo. Še danes si očitam, kako bi me hujskači skoraj zmedli. Zdej sem pa zadovoljen, samo da bi bilo še dosti zdravja.

Geršakov oče je naslonil brado v raskavo dlan, pomežiknil skozi okno proti zelenemu gozdu in zagodel: »E, kako zmešano je bilo vse. Komaj dvajset let je od takrat...«

R. L. Sotelski



Ob zaključku letošnjih jugoslovanskih pionirskih iger

Lahko rečemo, da so letošnje jugoslovanske pionirske igre dobro opravile svojo nalogo. Pionirji so se spoznali z napredkom domovine v zadnjih dvajsetih letih in obiskali mnoge pomnike naše revolucije. Ne smemo misliti, da mladina sedaj o NOV že dovolj ve. Naslednje pionirske igre pod naslovom »Kdo več ve, kdo bolj zna« bodo pionirje spodbudile, da si bodo še naprej nabirali znanja in krepili tovarištvu.

Mislim, da pri spoznavanju revolucije ni poglobitveno, da mladini naštejemo številke o spopadih s sovražnikom, temveč je pomembnejše, da razvijemo v pionirjih moralne vrednote in jih seznanimo s kulturno žetvijo tistega časa. Marsikateri otrok se je naveličal poslušanja zanimivosti iz NOB. Tega mu ne smemo šteti v zlo. Če bomo vedno iskali nove oblike seznanjanja s slavno preteklostjo, te-

ga ne bomo doživeli. Tu lahko mnogo pomagajo organizacije ZB. Lepo je počastiti državni praznik s koncertom partizanskih pesmi ali z razstavo del partizanskih slikarjev.

Večkrat se pritožujemo nad obnašanjem naše mladine na raznih prireditvah. Temu pa smo velikokrat sami krivi. Poskrbeti bi morali za disciplino in vključiti v program čim več pionirjev.

V prihodnjem obdobju jugoslovanskih pionirskih iger naj se organizacije ZB povežejo s šolami in organizacijami, ki delajo z mladino in jim pomagajo pri izvedbi programa. Prizadevajo naj si, da bodo pionirji spoznali in vzljubili slavno preteklost, s partizanskimi in podobnimi srečanja pa naj razvijajo in krepijo tovarištvu in medsebojno zaupanje.

B. Žužek



Občinska skupščina Jesenice z družbeno političnimi organizacijami

čestita vsem delovnim ljudem, kolektivom in nekdanim borcem za 22. julij — dan vstaje slovenskega naroda.



PTT podjetje Nova Gorica

PRAV PRISRČNO POZDRAVLJA NEKDANJE BORCE, DELOVNE KOLEKTIVE IN DELOVNE LJUDI NAŠE REPUBLIKE OB 22. JULIJU — DNEVU VSTAJE SLOVENSKEGA NARODA.

GEMA HAFNER: MORDA BO POSTAL — ČLOVEK

TA ČRTICA JE BILA NAGRAJENA Z DRUGO NAGRADO NA NATEČAJU »OSVOBODITEV«, KI GA JE BILLO ZA LETOSNJE JUBILEJNO LETO RAZPISALO UREDNIŠTVO »TV 15«.

Darko je radoveden in hkrati vznemirjen pritisnil obraz na šipo; po pustji vaški cesti se je bližal nenavaden sprevid: zdelo se je, kakor da bi na izsušeni strugi prihrumela temna voda, ki preti s poplavo. Na čelu sprevida je jezdi bel mršavo kljuse častnik z dolgo brado, v črni palerini, ki se je malone vlekla po tleh. Za njim pa v dvo in trojedih sami četniki! Nekateri so kriče priganjali majhne žilave konje, ki so utrujeni drobili pod jezdec, drugi spet so se skoraj opotekaje držali konjičev, otovorjenih z bisagami in razno opremo. Vsi pa so bili prašni in bledi, nemara so se prav zato zdele njihove oči nekam vročične, ko so z njimi pobiskavali po hišah in ženskah, ki so pred sprevidom kakor splešene kure tekale domov, zaklepale vrata in zapirale oknice. V nekaj trenutkih je bila vsa kakor izumrla.

Ustavili so se pred porušeno pravoslavno cerkvijo, kjer je izza ograje poganjalo grmičevje in vabilo oči s svojim svežim zelenjem. Skoraj vsi so se razkropili po vasi; mlajši so se zagnali vkreber po klanecu, kjer so stale muslimanske hiše, tu in tam je bilo na vegasti strehi pritrjeno kolo z dračjem, kjer bodo gnezdile štoklje. Nad gajem mladih sliv so se belili vegasti, z mahom obrasli nagrobni kamni, pri vrhu oblikovani v turban; tam so prerasli s travo samevali grobovi pokojnih muslimanov, ki so desetletja in desetletja složno živeli s pravoslavni vaščani v tej odročni vasi. Na vrhu

klanca je stala džamija in zdelo se je, da se njen vitki, beli minaret dotika neba.

Kokoši, ki so še malo prej mirno brskale po gnoju, so prestrašeno kokodakale pa kaj kmalu onemele, zadete od četniške puške. Tu in tam je stara ženičica v črni obleki ali v progastem zaru gnala pred nasilneži svojo trmasto kozo v hlevček, požrešna žival pa je še spotoma mulila veje grmovja in, upiraje se, natezala vrvi, ki se je ženičica zarezala v žilavo roko. V vasi je nastal preplah, iz hiš je bilo slišati krik in jok, zakaj četniki so praznili njihove shrambe, jemali vse, kar se jim je zdelo vredno, cele ikone so smekali s sten. Iz hiš, o tem so bili zvedeli od svojih zaupnikov, kjer so imeli svoje pri partizanih, so odvedli starce in golobrade mladeniče, za njimi pa so presunljivo jokaje tekali otroci, žene in matere so, opotekaje se, razprtih rok gledale za njimi; njihove zategle tožbe so ti parale srce.

Darko spočetka ni maral povedati mami, kaj se dogaja v vasi. Ležala je v izbi s pogledom na zaraščeni vrtiček in nemara ni slišala hrupa. Bila je bolna in ni je maral vznemirjati, saj se doslej ni nihče bližal hišici starega Pante, v kateri so stanovali, odkar so bili preseljeni iz okolice Maribora.

Nenadoma pa je nekdo butnil s puškinim kopitom po zadnjih vratih. Prilomastil je bil prek sadovnjaka, pritiskal bradati obraz na zaprašeno šipo okenca, bobnal po njej s prsti, ki so spominjali na kremplje ujele in spet butal ob vrata, da so ječala v tečajih. Darko mu je ves odvrvenel od strahu odprl. Četnik je grdo zaklel, prihrumel za njim v kuhinjo in spravljal, kje je »gazda« Pante. Medtem je odpiral

predale in Darku je šlo na jok, ko je četnik v svojo usnjeno torbo, oprtano prek ledij, vtaknil velik kos slanina, krapec, ki je preostal od hlebca ovčjega sira in kepo masla, zavito v list trte. Vse to so hranili kakor zdravilo za bolno mater, ki je dala svojo poslednjo odvečno rjuho okoliškemu mlinarju za moko in ta približek, saj je bila tako oslabela od večnega koruznega močnika, ki je bil pogosto neslan, zakaj sol je vse bolj postajala dragocenost v teh krajih, kjer je bila preskrba z živili zaradi pogostih bojev in slabih zvez zelo neredna.

Mati je ob pogledu na četnika, ki je bil planil v izbo, otrpnila od strahu. Odprih ust, v katerih ji se onemel krik, je strmela vanj, nato si je potegnila rjuho prek obraza in iztegnjena, togo ležala tam, da se je Darko zdržnil: nemara je od groze izdihnila. Z naraščajočo jezo je četnik terjal, naj povesta, kje je gospodar! V vasi je zvedel, da je doma, torej ga zaman skrivata! Mora govoriti z njim! Medtem je brskal po nočni omarici, odprl predal in kakor lastnik, ki se je nenadoma domislil, da bi bilo dobro imeti uro pri sebi, jo je mirno vtaknil v svoj hlačni žep! Darku je zastal dih, njegova mati pa se je s krikom pognala iz postelje in ga sklenjenih rok prosila, naj ji pusti edini dragocen spomin na moža, o katerem po izbruhu vojne ni nič več slišala. Zivljenje ji je minevalo med objokovanjem in trdnim upanjem, da se po vojni snideta... Četnik jo je surovo odrinil in se potapljal po žepu, kjer je zadovoljen otipaval težko srebrno uro in rožljajočo verižico. Medtem ko ga je hlipaje rotila in moledevala, naj ji vrne uro, vsa skrušena, sklenjenih rok, nemara pripravljena, da pade predenj na kolena, spominjajoč na neobjeno

dekletce, je četnik namrgoden gledal mimo nje, kakor bi mu presedalo brenčanje sitne muhe. Zastrmel se je v staro ikono v temačnem kotu izbe, priprl oči, nalahno sklonil glavo in se s širokimi zamahi prekrižal. Nato je pograbil dečka in mater za roko, ju odvedel na dvorišče in jima ukazal, naj kličeta gospodarja, ki vsekakor ne more biti daleč. Če ga ne priključeta, ju namesto njega odvede s seboj!

Mati je nekajkrat presunljivo kriknila gospodarjevo ime, nato je zaihtela v dlani. Četnik jo je suval, Darko je vrešče klical gospodarja, toda v njegovem glasu je bil svareč prizvok. Ne pridi, ne pridi! je ponavljal v mislih, saj je vedel, da starcu preti nevarnost.

Nemara je četnik zaslišal nejasen šum izza hlevskih vrat, planil je tja, nekajkrat butnil vanje, nakar so se vdala. V temi sta si stala nasproti vsa zadihana; Pante od zatajevane jeze, četnik od razkačnosti in napora. Ko se je pred hlevom starec zavnal, je bil za pol glave višji od njega. Platinasto sivi, skoraj puhasti lasje, ki so imeli na temenu nekaj temnih pramenov, so obdajali zagorel, izrazit obraz. Njegove velike iskrece oči, rjave kakor temni jantar, so ga vprašujoče in očitajoče merile.

Četnik je z naperjenim samokresom drezal v njegove prsi in se mu rogala: »Ti si torej Pantelej Nikolč! Kje se skrivaš, pasji sin! Jaz pa sem te prišel pozdravit, prav posebno sem se potrudil do tebe, spoštovani oče, ki ima sina med rdečimi heroji...! Nemara me je prav tvoj izrodek...! Pomaknil si je šubaro in divje siknil, kazaje na rdečkasto, slabo zaraslo brazgotino na čelu. »Vidiš,« je pritaženo (Nadaljevanje na 10. strani)

Mirodrag Trpkovič NOČ OBRAČUNA

»Oče vas prosi, da pridete v sobo za točilno mizo,« je rekla počasi.

»Sel bom pod enim pogojem,« je odvrnil smehljaje. »Obljubite, da se boste malo sprehodili z menoj, ko boste končali delo.«

»Pozabljate na policijsko uro.«
Hotel je reči, naj je zaradi tega ne skrbi, kajti on ima posebno propustnico, a rekel je le:

»Potem bova posedela v vašem vrtu za kavarno.«
Znova se je nasmehnila in prikimala, on pa je stopil proti malim vratom poleg točilne mize.

Vstopil je v prazno kuhinjo. V istem hipu so se odprla druga vrata v ozadju kuhinje in med njimi je zagledal kavarnarja Kovčevića z nekaj obliži na obrazu.

»Veseli me, da vas vidim, prijatelj,« je rekel, mu ponudil roko in ga odpeljal v čisto, lepo opremljeno sobo. »Kdo ve, kaj bi se z menoj zgodilo, ko bi vas ne bilo.«

Ce je pričakoval, da ga bo kavarnar ob prvem srečanju sprejel s prekipevačim navdušenjem in veseljem, ker ga spet vidi, ga je to srečanje razočaralo. Kavarnar je bil zadržan. Stisk njegove roke je bil čvrst, prek obraza, prekritega z obliži, pa se je razlivala blagost in komaj opazen nasmeh, ki ga je bilo bolj slutiti v očeh, kot pa na ustnicah. Pa vendar je dihalo iz njega nekakšno vznemirjenje, prizadevanje, da bi bil videti bolj prisrčen, kot je sam želel.

Fant se je spomnil majorjeve bojazni, da bo kavarnarju sumljivo njuno prijateljstvo, in svojega optimističnega odgovora, da ni težko najti primernega izgovora ter tako odstraniti vsak sum.

Zdaj pa, ko je sedel z gospodarjem za pogrnjeno mizo, pil žganje in prigrizoval, se ni mogel spomniti pravega izgovora. Vsak se mu je zdel premalo prepričljiv in prozoren. Belil si je glavo in hitel, kajti vedel je, da mu bo kavarnar prej ali slej zastavil tako ali podobno vprašanje.

Ni dolgo čakal. Gostitelj ga je brez okolišenja vprašal: »Zdi se mi, da imate dobre zveze tam... v tistem brlogu. Prepričan sem, da si niste zlahka pridobili majorjeve naklonjenosti. Verjel je vam in ne svojemu plačancu Bojkovskemu.«

V njegovem glasu je čutil prizvok suma in gaus, ko je omenil Bojkovskega. In fant je začel razpredati zgodbo, ki je bila lahko resnična in prav tako izmišljena. Pravil je, da je major von Kempfer znani dortmundski izvoznik in dober predvojni prijatelj njegovega očeta. Pripisal je naključju, da je major von Kempfer prišel prav v Srbijo in se ob tej priložnosti pozanimal za svojega prijatelja, beograjskega trgovca. Tako sta navezala stike, toda ti niso bili več tako pristni kot pred vojno, vsaj kar se tiče njegovega očeta. Pred njim je zdaj stal oficir vojske, ki je zavzela njegovo deželo, in ne predvojni trgovec. Samo strah pred maščevanjem je prisilil njegovega očeta, da se je spet z njim povezal, pravzaprav, da je izkoristil svoje poznanstvo, kadar je lahko pomagal komu od svojih.

Tu je obmolknil. Videl je, da se je začel zapletati in da kavarnarju ne bo težko odkriti laži in njegovih namer, če poveže svojega očeta z beograjskim trgovcem, ki je imel gor v hribih vilo in ki so ga pred dvema dnevoroma ubili kot odkritega prijatelja četnikov in Nemcev. Zato je vse to preskočil. V nadaljevanju zgodbe je tožil, da so mu v vlakcu proti Beogradu izginili dokumenti. Do Beograda je bilo daleč, njegov identiteto pa je lahko potrdil major von Kempfer in odvrnil sum, ki bi bil v teh hudih dneh lahko usoden. Zato je včeraj s stražarji izstopil v tem mestu.

Nato je zgodbo dokončal. Major ga je kot sina svojega dobrega prijatelja zadržal dva, tri dni, se posebno zato, ker je moral iti te dni službeno v Beograd, in takrat bi ga odpeljal s seboj.

Nazadnje je bilo treba dodati še, kako je njemu, ki Nemcev ne more videti, neprijetno, ker je moral prositi njihove pomoči. Toda srečen je, ker mu je to poznanstvo pomagalo, da je rešil postene in iskrenega domoljuba.

Gospodar ga je pazljivo poslušal. Med njegovimi očmi in fantovim obrazom je visela zavesa tobakovega dima. Mežikal je z očmi, ko da jo hoče s svojim ostrim pogledom predreti in odgnati.

Kmalu je prišlo tudi dekletu. Kavarna je bila zaprta in lahko se je pridružila obema moškima, ki sta že kot stara, dobra znanca kramljala o vsem mogočem, ne da bi se pri kaki stvari dolgo zadržala. Videla je, kako ji fant s pogledom namiguje, naj bi odšla na vrt nad reko, a ni vedela, kako naj mu odgovori. Čas pa je tekel. Spustila se je že tema in skrila krošnje dreves na nasprotnem bregu reke.

Nato je gospodar pogledal na uro.
»Kmalu bo devet,« je rekel. »Milena, pojdi spat. Ne pozabi jutri zgodaj vstati in prinesiti vse potrebno. Avtobus odhaja ob šestih.«

Tudi fant je vstal in rekel, da bi rad šel.

Dekle ga je preplašeno pogledala.

(Nadaljevanje)

Kot na stotine Notranjcev

Življenjska pot Franca Petriča, ki zdaj živi v Begunjah pri Cerknici, je precej razgibana in nenavadna.

Rodil se je leta 1910 v ZDA, kamor se je oče izselil podobno kot na stotine Notranjcev in drugih v tistih časih. Tri leta starega so ga starši prinesli domov, nakar so živeli vsi skupaj na domačem posestvu v Bezuljaku. Bilo jih je devet otrok in življenje je bilo trdo. France si je pomagal z delom po gozdovih.

Kapitulacija kraljevine Jugoslavije ga je dohitela blizu Sarajeva; tam je bila njegova enota, kamor je bil vpoklican na crožne vaje. In ta se je umikala iz Zagreba. Prišel je v ujetniško taborišče v Dobovju, kjer jih je bilo zaprtih kakih 5000. Od tam so ga izpuštili, nakar je odpotoval v Ljubljano, se preoblekel in peš iz Borovnice prišel domov.

Kmalu so se pojavili okoli njegove domače vasi partizani in začel jim je pomagati. Ze avgusta 1941 je postal ilegalce, 10. maja 1942 pa je postal vodnik v Krimskem odredu, takoj ko je vstopil v enoto, ker so mu prej upoštevali terensko delo.

Iz odreda je bila ustanovljena Sercezerjeva brigada, postal je komisar čete, pri Kočevju je bil decembra 1943 ranjen v trebuh in zato ni odšel s 14. divizijo na Stajersko. Iz tistih časov se spominja, kako je skrival skupaj z drugimi truplo mrtvega komandanta divizije Bračiča v grmovju, odkoder so ga šele pokopali. Potem ko je prišel iz bolnišnice na Rogu, je bil namestnik komandanta mesta Kočevje in komandant Ribnice, nato pa komandant bataljona naše baze v Biogradu na moru, odkoder je glavni štab Slovenije pošiljal hrano v Belo krajino. Do tja sta prišla Petrič in njegova žena, s katero se je poročil še kot partizan v Cabrju, večino-

ma peš preko Pisarovine, le zadnjih nekaj desetih kilometrov sta se vozila z avtom. Iz Biograda je prišel po končani vojni z ladjo v Trst, nato pa v Ljubljano na vojno področje. Nato je organiziral delo vojnih odsekov v Velikih Laščah in Trbovljah, nakar je zaprosil za demobilizacijo. Vrnil se je v Trbovlje za komandirja milice, hodil v šolo za notranje zadeve na Igu, bil v oficirski šoli Ljudske milice v Sremski Kamenici, dokler...

»Juristično smo na Fruško goro v programu urjenja, ko mi je odpovedalo srce. Komaj sem ostal živ, prepeljali so me v bolnišnico...« pripoveduje Petrič in že kaže odpustnico iz rezervne vojske z dolgim seznanom boleznimi. Na splošno so to boleznimi, ki kažejo, da je njihov lastnik preživel huđe reči. Revmatizem, sklepnih revmatizem, zaradi tega okvara srca... Kje je dobil revmo, zaradi katere se je razvila srčna napaka, nikomur ne bo težko ugotoviti. Pri partizanih je bilo v štirih zimah pa tudi v pomladih in jesenih za to dovolj priložnosti.

Potem ko so mu dali 2000 dinarjev pokojnine (leta 1952!) se je spet zaposlil v Begunjah za občinskega tajnika. Občina so ukinili po treh letih, nato je bil sedem let logar, kar ga je najbolj veselilo. Leta 1961 so ga spet upokojili, dobival je nekaj nad 21.000 dinarjev. Zdaj so mu dali še 12.000 di-



narjev priznavalnine. Kljub nizkim dohodkom je uspel vzdržati dva sinova. Eden je trgovski pomočnik, drugi pa študent na univerzi v Ljubljani.

Se zdaj opravlja Petrič vrsto dolžnosti. Tako je predsednik krajevne organizacije Združenja borcev v Begunjah, član porabnega sveta in član občinske komisije za priznavanje delovne dobe. Letos 4. julija so v Begunjah odkrili spomenik padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja in je pri tem veliko tudi njegovih zašlug.

Vprašali smo ga o delu ZB v Begunjah in drugod:

»Pri nas, v naši organizaciji, se med seboj dobro razumemo in nimamo zdrah. Na žalost ni povsod tako. Med nami je veliko nepotrebnih, drobnih preprirov in nesloge, čeprav bi morali držati skupaj...«

»Kako je s priznavanjem udeležbe v NOV v delovno dobo?«

»Zdaj mnogi hočejo dokazati, da so delali to in ono za našo vojsko. Pri tem se poslužujejo podkupovanja, lažejo in se bahajo. Zgodilo se je že, da je neka ženska, ki je bila med vojno izdajalka, dobila odločbo o priznanju delovne dobe, ne da bi nas na terenu kaj vprašali. Komaj smo to preprečili. Zgodilo se je tudi, da je bivši borec zahteval za svoje pričevanje podkupnino. To so zelo hude in vsega obsojanja vredne reči, ki bi jih morale naše organizacije ostro obsojati, pa ne samo na zaprtih ozkih sestankih, ampak pred javnostjo.«

»Kako ste zadovoljni z našim časopisom?«

»Zelo. Moram reči, da sem od vseh časopisov naročen edino na vašega, poleg tega pa imam še radio in televizor. Morda boste najbolj veseli, če vam povem, da vaš list najde v vsaki, še tako zakotni vasi in da se nanj naročajo tudi nečlani ZB.«

Mile Pavlin

»Očetov ljubljencec je danes tisti otrok, ki ne hodi ob nedeljah na nogometne tekme, temveč ostane doma in pomaga očetu, ko rešuje njegove (tj. otrokove) matematične naloge« se je glasil odgovor na vprašanje v neki ameriški anketi o »dobrem otroku«.

Milijonarjeve skrbi. Čičaški večkratni milijonar Eduard Conelli je nedavno napisal nenavadno oporoko. Conelli je določil zapuščino 10 milijard din človeku, ki mu bo na Mesecu postavil spomenik koj potem, ko bo vzpostavljena prva direktna potniška proga Zemlja — Mesec.

Kopanje in cerkvena morala. Vodstvo katoliške cerkve v Kölnu (Zahodna Nemčija) pravi,

S kljuke in klina

spričo začetka kopalne sezone, v nasvetih za svoje vernike: »Kopanje nasprotuje cerkveni morali.«

Češki aforizem: Kdaj pa kdaj so sestanki delovnih kolektivov podobni zborom, na katerih govorijo o nalogah, ki bi jih bili morali že zdavnaj izpolniti.

Mož obrača, žena obrne... 80-letni Terzić iz vasi Oplanič pri Kraljevu se je po 40-letnem bivanju v Ameriki vrnil v domovino, svoje rojstne vasi in svojih sorodnikov pa sploh ni obiskal, prav tako ne svoje zakonske žene Angeline, ki je čakala nanj 40 let. V Vrnjački Banji si je kupil vilo in se tam nastanil. Kmalu so prišli na obisk sorodniki, ne pa njegova žena, ki je osemdesetletnik, kdove zakaj ni želel videti. Sorodniki so napravili, kar so mogli, da bi se povratnik v domovini dobro počutil. Našli so mu gospodinjstvo, stari Terzić pa je menjal gospodinjstvo za gospodinjstvo, z nobeno ni bil zadovoljen.

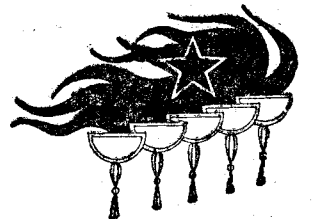
Zavod za zaposlovanje delavcev

Koper

čestita vsem delovnim ljudem, kolektivom in poslovnim prijateljem, ter vsem nekdanjim borcem ob 22. juliju — dnevu vstaje.

Kmetijska zadruga Metlika

čestita za 22. julij — dan vstaje slovenskega naroda.



TOPS

Ljubljana

PROIZVAJA:

standardne pisarniške pisalne stroje TOPS S-3 z valjem 30 cm, 45 cm, 62 cm, kombiniranim valjem in decimalnim tabulatorjem, srednje portabl pisalne stroje TOPS — Sáva, male portabl pisalne stroje TOPS M-1 in razmnoževalne aparate

tovarna pisarniških strojev

in precizne mehanike

ljen. Naposled so mu sorodniki pripeljali starejšo žensko in mu zagotovili, da bo prizadevno skrbel za njo. Starec je bil z novo gospodinjno nadvse zadovoljen; vse, kar je napravila, je bilo dobro, tako dobro, da si boljše pomočnice ni mogel želeči. Ta poslednja gospodinja pa je bila — njegova zakonska žena Angelina... Starec je, ko je zvedel, kdo je dobra gospodinja, skomizgnil z rameni in se zasmejal...

Definicija češkega tiska: Idol — ideja, ki se lahko otiplje.

MILE PAVLIN EVGEN SAJOVIC JURIŠNI BATALJON



28. Hotel sem nekoga vprašati, kdo so ti, ki so tako oboroženi in tako korakajo, pa je že nekdo na ves glas zakričal: »Živel naš jurišni bataljon!« To so torej tisti, se mi je posvetilo, ki smo tolikokrat slišali o njih in zavist me je kar stisnila. Posebno še, ker se je ob cesti, po kateri so korakali, kmalu kar trlo drugih partizanov. Neka partizanka je jurišnikom celo vrgla polno naročje rož. Še bolj me je imelo, ko sem v njihovi vrsti zagledal Pepčka. Vi ga najbrž ne boste poznali, z menoj pa je hodil skupaj v šolo. Ni mu šlo najbolje, dvakrat je cepnil, nato pa je odšel za vajenca. Bil je kako leto ali dve starejši od mene.

29. Zdaj je bil oficir, podporočnik, in dvojce odlikovanj mu je cingljalo na prsni. Menda je odšel k partizanom iz Ljubljane ob italijanski kapitulaciji. Kar požiral sem ga z očmi in se trudil, da bi ga opozoril nase. On pa se ni zmenil za nič na svetu. Opazil sem še, da je v bataljonu precej oficirjev in podoficirjev in da so nekateri vsaj moji vrstniki, če ne celo mlajši. Tedaj je njihov komandant ostro zakričal povelje, ves bataljon se je ustavil, vsi borci so potrdavili in nato posedli ob cesti. Kmalu so začeli kaditi. Takrat tobaka ni bilo in strastni kadilci so hudo trpeli zaradi tega ter kadili bukovo listje.

30. Zrnil sem se k Pepčku in odrinil druge, ki so ga molečovali za dim ali dva. »Pri Nemcih je tobaka kolikor hočete,« je pravkar dejal, ko me je zagledal. Začudil se je in me zviška pogledal, češ, kaj pa ti tukaj, reva. Potem me je vprašal, če vem, kaj in kako je pri njih doma. Nisem mu mogel dosti povedati, ker živijo daleč proč od nas. Se sem mu pripovedoval, kako sem prišel iz Ljubljane in kje sem zdaj, kaj delam. Spet sem slišal nekaj pikvih na račun tistih, ki se niso povohali smodnika. Potem se je začel hvaliti, kako živijo pri njih v jurišnem bataljonu, kaj vse imajo in kako se bojujejo.

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin

• V Frankfurtu živi — poklicni dajalec krvi, na čigar poštnem predalu piše: »Dajalec krvi — W. Klein, III. nadstropje«. Klein, poklicni dajalec krvi, je trenutno svetovni rekorder v dajanju krvi, človek, ki živi samo od tega »poklica«. Klein je v preteklih 28 letih 1770-krat dal kri za ponesrečene in bolnike, tako da je doslej dal vsega skupaj 770 litrov krvi. Samo 1949. l. je 130-krat dal kri, skupaj 60 litrov ali dvanajstkratno povprečno količino krvi človeka. Zdravniki ga svarijo in napovedujejo možnost, da utegne sam kmalu potrebovati tujo kri, a možakar si njihovih svaril prav nič ne žene k srcu.

Dobro je, če veste...

• Sovjetski pilot Aleksander Fedotov je na letalu E-266 dosegel svetovni rekord v hitrostnem letu; letel je — na razdalji 1000 km — s povprečno hitrostjo 2320 km na uro. Letalo je nosilo 2-tonski tovor. Pred Fedotovom je imel svetovni rekord v hitrostnem letu neki Američan, ki je isto razdaljo preletel s hitrostjo 2.067 km na uro.

• Ribjo moko proizvajajo iz manj vrednih sladkovodnih in morskih rib in iz ribjih odpadkov ter uporabljajo kot dodatek k hrani za razne domače živali. V poslednjih treh letih smo porabili v Jugoslaviji 4.800-ton domače in 28.700-ton uvožene ribje moke. Pri nas proizvajamo ribjo moko v Apatinu, Rijeki, Crnojeviču, Rovinju, Izoli in Komiji.

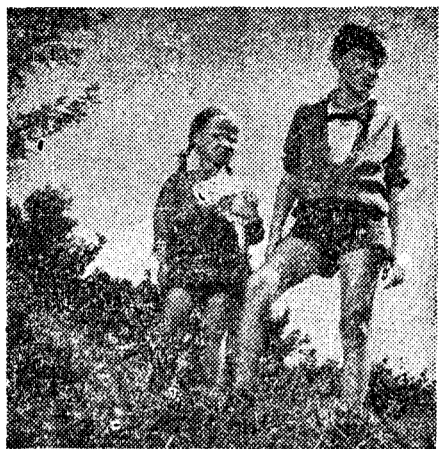
• Vitamin K urejuje v človeškem organizmu pravilno koagulacijo (strjevanje) krvi. Ta vitamin je moč najti v nekaterih rastlinskih živilih, v zelju, cvetači, špinatu itd. Velike količine vitamina K ustvarjajo tudi neke bakterije, ki se zadržujejo v debelem črevesju (npr. Escherichia coli). Tako dobi človek pretežni del potrebne količine vitamina K. Če zdravila, npr. sulfonamidi in antibiotiki, uničijo te bakterije v človeku, človek lahko zbolí zaradi pomanjkanja vitamina K. V tem primeru je treba poskrbeti, da dobi človeški organizem vitamin K bodisi z živili, bodisi v obliki posebnih preparatov.

• Hiše iz soli. V saharškem naselju Tehazi, blizu nekega nahajališča soli, so skoraj vse hiše od temeljev do strehe zgrajene iz — soli. Predel, kjer je to naselje, spada med najbolj sušne kraje na svetu, kjer skoraj nikdar ne dežuje ter ni nevarnosti, da bi se hiše stopile.



V hrvaškem filmu iz leta 1956, ki ga je režiral Branko Bauer, uglasbil pa Marjan Kozina, igra glavno vlogo inženirja Novaka Bert Sotlar. Novak skoči iz vlaka, ki pelje internirance v taborišče in pride v okupirani Zagreb. Tam izve, da je njegov sin (Zlatko Lukman) v nekem ustaškem internatu. Novaku ga uspe rešiti iz ustaških krempljev. Prijatelj ju ovađi in ustaška patrola jima sledi do osvobojenega ozemlja, kjer Novak reši sinka in pade. — Naslov filma?

Mladi režiser Armando Gatti je v filmu italijansko-franco-ko-jugoslovanske koprodukcije prikazal izsek iz življenja v nacističnem taborišču med zadnjo vojno: neki Nemeec — protinacist prekrši nacistične zakone in vplivni taboriščni esesovec ga čez noč zapre v ogrado skupaj z Židom — zmagovalec strašnega nočnega boja bo smel živeti... Kakšen je naslov te filmske zgodbe?



Slovenski film — režija France Štiglic — je v letu 1956 prijetno izpolnil vrste filmov s tematiko NOV. Podaja zgodbo o dečku Marku in deklici Loti brez staršev, ki blodita po gozdovih in iščeta svet brez vojne. Pridruži se jima pilot-črnc, ki v kratki borbi žrtvuje življenje in ju reši. Mlada še naprej iščeta cilj svojih otroških sanj. — Kateri film je doživeto prikazal beg otroka iz vojnih grozot?

S filmom, ki prikazuje borbe z bandami balistov na Kosmetu leta 1945, nismo bili zadovoljni: zapletli psihološko medlo utemeljeni, trenutki napetosti obrtniško privlačni za lase. Toda glavni junak — njegov zapeljani brat se je pridružil balistom — ki si vse upa, nam je bil vseeno všeč, posebno takrat, ko je z zaplenjenimi kamioni vdrl v središče po Nemcih okupiranega Pri-zrena. — Naslov filma, ki ga je leta 1959 režiral Zika Mitrović?



Borci-martinarji na proslavi dneva borcev

Proslava dneva borcev na Mežaklji

Na dan borca je sindikalna podružnica martinarne Zelezarne Jesenice priredila proslavo dneva borca za vse borce in aktiviste, zaposlene v obratu.

Kljub slabemu vremenu je na proslavo prišla večina borcev in aktivistov. Program na proslavi so izvedli v nedograjenem domu. Predsednik sindikalne podružnice je govoril o deležu, ki ga je prispevala martinarna v NOB. Povedal je, da je za svobodo žrtvovalo življenja 29 borcev, 16 talcev in 6 internirancev iz obrata. Na proslavi je zapel tudi pevski zbor, ki so ga sestavili martinarji sami. Po programu je delegacija martinarnjev položila venec na mesto, kjer sta padla prvoborca Franc Koren in Viktor Arzenšek.

J. Bauman

Srečanje vojnih ujetnikov občine Ljubljana-Vič-Rudnik

V nedeljo, 11. julija, je sekcija bivših vojnih ujetnikov ZB NOV občine Ljubljana-Vič-Rudnik priredila prvo tovariško srečanje nekdanjih vojnih ujetnikov. Prireditve so se, poleg štiridesetih bivših ujetnikov, udeležili tudi zastopniki komisije za bivše vojne ujetnike pri predsedstvu ZB NOV Slovenije. Srečanje so se udeležili tudi tovariši-ujetniki iz oddaljenih vasi od Velikih Lašč pa tja do Polhovega Gradca.

Pogovor se je vrtil, poleg spominov na vojna leta, predvsem okoli načrtov za nadaljnje delo: o vključevanju v organizacijo

ZB NOV, priznavanju ujetniške dobe, pisanju spominov, zbiranju za ujetniške čase značilnih predmetov, v glavnem o statusu in pravicah, ki jih imajo kot člani Združenja bojev. Dalje o nameravanem jesenskem srečanju ob lovu na polhe, na katerega kanijo povabiti tudi bivše ujetnike iz ostalih ljubljanskih občin, predvsem iz občine Center in Moste-Polje, kjer še niso osnovane samostojne sekcije za bivše vojne ujetnike.

Kakor je bil prvi del, spričo 20. obletnice osvoboditve, informativen in slavnosten, se je drugi del zaključil s prijetnim

kramljanjem ob skupni malici. Na koncu so se tudi domenili za posebno ujetniško srečanje, neke izven Ljubljane, ki naj bi se odvijalo po vzoru življenja v ujetniškem taborišču. Na to skupno kosilo bi prišli z ujetniškimi menažkami in jedilnim priborom, postreženi pa bodo z originalnim vodenim ujetniškim obrokom. H. V.

Kmetijska zadruga Postojna

čestita delovnim ljudem in nekdanjim borcem za dan vstaje slovenskega naroda.

»LEPIS« Suhor

LESNO PREDELOVALNA INDUSTRIJA

Z OBRATOM ŽAGA:

OBDELAVA IN PREDELAVA LESA

Iskrene čestitke ob 22. juliju — dnevu vstaje.

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga predsedstvo Zveze združenj borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Lj. Beethovnova 10/11 — Tisk in klšeji CZP »Ljudska pravica«, Ljubljana — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina znaša 1200 dinarjev — Posamezna številka stane 30 dinarjev — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, prtlj., p. predal 598/XI ali na čekovni račun pri Narodni banki: 600-11/608-29 — Telefonske številke Glavni in odgovorni urednik »TV 15« 21-901, tajništvo in novinarji »TV 15« 22-313, uprava »TV 15« 22-607 — Rokopisov ne vračamo

Odgovori na »Znanje in spomin«:

1. »Ne obračaj se, sinko!«
2. »Ograda«
3. »Dolina miru«
4. »Kapetan Lešič«

GEMA HAFNER MORDA BO POSTAL-ČLOVEK

(Nadaljevanje z 8. strani)

ponovil v naraščajoči jezi, »takole me je iznakazil eden izmed tiste sodrge... In vselej, ko še pogledam v zrcalo, vsak hip, ko se zavem, da bom vse življenje tako zaznamovan, pa še mlad sem in čeden, le priznaj, da sem čeden, si znova prišedem, da se bom maščeval nad slehernim, ki je kakorkoli v zvezi z njimi...«

Starcu sploh ni dal do besede. Potisnil mu je v roke kramp, ki je bil prislonežen ob vogal hleva, in pokazal na trato pod tepko. Mlada trava je zavalovala v vetru. »Koplji, izkoplji si — grob!« je rezko zavpil četnik, stoječ z naperjenim samokresom v primerni razdalji, da bi ga stavec ne mogel doseči s krampom.

Pante je nekajkrat samogibno zamahnil, sveža prst mu je v drobnih kepcah padala na opanke. Nenadoma, nemara se je tedaj prav zavedel, kaj počne, je odvrgl kramp, s pogledom prebodel nasilneža, razgalil prsi in kriknil: »Na, tu so! Če že moram umreti, kar poč! Umrl bom vsaj pred svojim pragom, ti boš pa crknil...«

Četnikova roka je šinila kvišku, da bi ga udaril po ustih, toda premislil si je; ni kazalo, da bi se preveč približal starcu, ki je bil v svojih svetih jezih pripravljen na vse.

»No, pa ne boš pokopan na lastni zemlji, kjer bi ti lahko prižgali svečo! Sicer ti pa menda ni do tega, ti, komunistov oče...« se je zlobno zarežal. »Z menoj greš, pes, in obesim te za noge, krokarji naj te kljuvajo... Tam ne boš sam, vas je kar pisana družčina...«

Starec je skušal ugovarjati, četnik pa je nestrpno vzkičnil: »Pri prič z menoj, sicer počim še onale dva... in pomignil je k vratom, kjer je na pragu ihtel Darko, njegova mati pa se je oprijemala podbojev, kakor da bo vsak hip omedlela. Pante je razprl roki, hotel je

nekaj reči, pa se mu je drhteči glas pretrgal. Z dolgim pogledom je objel oba in svojo domačijo ter kakor slepec odtaval z dvorišča...

Nekako ob štirih popoldne so četniki krenili dalje, zavili so na široko cesto, pa proti toku Save navzgor, namenjeni v Zagreb in proti jugu vse do Trsta. Kakor tema so se umikali pred vzhajajočim soncem svobode...

Darko je legel k materi, tesno objeta sta hlipala v blazino. Materi se je neznansko smilil: pri dvanajstih letih je okusil že toliko gorja! Čez dobro uro je bilo slišati oddaljeno streljanje. Nista se vznemirjala, temu sta se z leti že privadila. Na Kozari in po njenih obronkih je pogosto pokalo. Toda ob pomisli na gospodarja in odgnane vaščane sta žalostno obmolknila. Molk je bil zgovornejši od besed.

Ko sta že nameravala upihnniti luč, sta zaslislala trkanje na okno. Dolgo se nista upala oglasiti, naposled se je mati opogumila, odskrnila vrata in presunljivo kriknila, meneč, da pred njo stoji prikazen! V sobo je stopil Pante, z vencem mladih vej na glavi. Objemal je oba, se hihital in se razgledoval, kakor bi sam ne verjel, da je spet doma. Po prestanem strahu in trpljenju je postal čisto otročji. Tudi po drugih hišah še dolgo v noč niso pogasili luči... Zjutraj je vedela vsa vas, da so se živi in zdravi vrnili vsi razen onih, ki so ostali s partizani.

Precej dolgo so morali četnikom nositi bremenca, da so se njihovi konjički odpočili. Ko pa so prišli v gozd, so nameravali obesiti vaščane. Toda nenadoma je zapokalo, kakor toča so se na četnike vsule krogle s pobočja. Nastala je zmeda in nosači, ki so bili na repu te klavrne kolone, so se razbežali v zavetje drevja in skal. Rešitelji-partizani so po kratkem in hudem boju, v katerem so uničili večino četnikov, odvedli vaščane v Brezice, jih pogostili in jih s

tovornjakom, namenjenim v Bistrico, pripeljali malone do domače vasi. To je bila vožnja — kakor na svatovščini!

Naslednje popoldne se je Pante nekam vznemirjen vrnil z njihve ob robu gozda. Nato je s cizo spet krenil tja. Darko je hotel z njim, pa ga je osorno zavrnil. Čez dobro uro je samotno pripeljal neki tovor, prekrit z vrečami. Darko mu je hotel pomagati, toda Pante ga je že od daleč spodil. Nato je tisti tovor stokaje od napa spehal v čumnato, se dolgo mudil v njej in jo odtlej vselej skrbno zaklepal. Darko ga je bil nekajkrat zalotil, kako tenko prisluškuje pred vrati alj pred linico čumnate, toda stavec mu je namrgoden zamahnil, češ naj se ne menj zanj. Sploh je postal nekam skrivnosten in skoraj odljuđen.

Čez nekaj dni, dopoldne, ko sta bila Darko in njegova mati na njivi, je Pante dolgo prisluškoval ob zastrem okencu čumnate. Zdelo se mu je, da je zašumelo ličkanje na pogradu... Možak, ki je ležal na njem, se je zganil, si z zdravo roko pomagal, da je sedel in se razgledoval po temačnem, tesnem prostoru. Zaman je s tesnobnim nemirnom ugibal, kje pravzaprav je. Vsako jutro ga je na okenski polici pričakala skodelica mleka, kruh, ocvrta jajca ali košček ovčjega sira. Rana na plečih ga ni več skelela, odpočil si je in se okrepil, toda počutil se je kakor v pasti. Nihče se ni prikazal, nikogar ni upal priklicati. Kdo ga je privedel sem?! Spominjal se je, da je ranjen tekkel po gozdu, vso noč se je pretikal skozi grmovje, se plazil po skalah, si ob zori neke ob potoku izpiral rano, ki je začela spet krvaveti, potem je omedlel, ko je že pred seboj zagledal polje in hišico v daljavi.

Nenadoma je Pante pomenljivo zakašljajl. Moški je hotel planiti k oknu, pa se je prestra-

šen premislil. »Sem na varnem?« je dihnil. »Pri kom sem? Kdo si, človek božji? Si me ti privedel sem, me zdravil, hranil? Pusti me, da grem! Odpri vrata, pokaži se!«

»Jaz pa te vprašam samo tole: Kaj boš počel? Se skrivaj kot zver, kradel, v samo-obrambi moril?...« Pante je linico zastnil z lepenko, zakaj menil je, da bo on! nenačdoma odprl okno in odgrnil zavescico, stavec pa se mu še ni maral pokazati.

»Govoriš kakor pop! Prihrani si nauke? Kdo si, pusti me ven! Ven hočem!« Hrupno je odprl okence in se začuden zastremel v lepenko, izza katere ga je miril glas. »Le tiše, tiše! Če prikličeš vaščane, ti bo trda predla!«

»Oh,« je zastokal v tesnobi; »Pusti me oditi!«

»Se dobro počutiš?«

»Dobro, ne bojim se naporov!«

»Zdaj boš videl, kdo te je rešil! Morda si se mi zahvalil v mislih, z besedo še ne!« Odmaknil je lepenko, moški z brazgotino na čelu pa je kriknil, ko je zagledal Panteleja Nikoliča z uperjenim samokresom.

»Takole, golobček, zdaj si moj!« Po nekaj hipih mučne, napete tišine je nalašč pomeril visoko nad njegovo glavo in trikrat ustrelil. Ko se je dim razkidal, se je zahelhal: »Lahko bi te ubil kakor garjavega psa in to si zaslužil! Toda hotel sem, da doživiš, kako je človeku, ki kakor ovca stoji pred svojim krvnikom! Zda boš odšel, pa ne v teh cunjah in tako bradat! Pomolil mu je skozi lino milo in britev.

»Nikar si ne prereži vratu, premlad si še! V omari imaš mojo kamižolo in oguljene hlače!«

Nato je Pante odšel k terencu, rekoč: »Pridi k meni! V čumnati čaka moški, ki... Morda bo postal človek! Po prestani, zasluženi kazni... Sporoči v Brezice, naj pridejo partizani!«